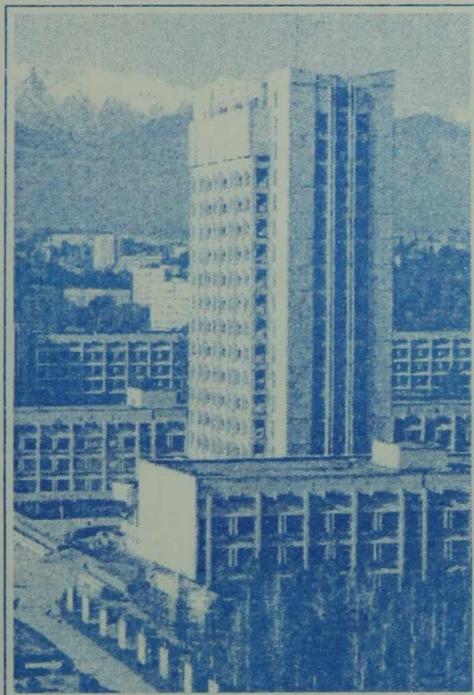

БИОБИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
имени АЛЬ-ФАРАБИ

СУЛЕЙМЕНОВА
Элеонора
Дюсеновна

А л м а т ы 2 0 0 5

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҒЫЛЫМИ КІТАПХАНА

**СҮЛЕЙМЕНОВА
ЭЛЕОНОРА ДҮЙСЕНҚЫЗЫ**

Биобиблиографиялық көрсеткіш

Алматы
"Қазақ университеті"
2005

Жауапты редактор:
Қ.Ә. Әбдезұлы

Құрастырушылар:
Н.Ж. Шәймерденова, А.Б. Қоразова

Редакторлар:
Д.Т. Нұрғалиева, Р.А. Авакова

Сүлейменова Элеонора Дүйсенқызы: библиографиялық көрсеткіш / Құраст.: Н.Ж. Шәймерденова, А.Б. Қоразова. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 83 б.

А. Суреев

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ

НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА

**СУЛЕЙМЕНОВА
ЭЛЕОНОРА ДЮСЕНОВНА**

Биобиблиографический указатель

Алматы
"Қазақ университеті"
2005

Ответственный редактор:
К.А. Абдезулы

Составители:
Н.Ж. Шаймерденова, А.Б. Коразова

Редакторы:
Д.Т. Нургалиева, Р.А. Авакова

Сулейменова Элеонора Дюсеновна: библиографический указатель / Сост.: Н.Ж. Шаймерденова, А.Б.Коразова.
– Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 83 с.

АЛҒЫ СӨЗ

Ұсынылып отырған көрсеткіш әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті ғалымдарының биобиблиографиялары сериясының жалғасы болып табылады.

Көрсеткіш филология ғылымдарының докторы профессор Элеонора Дүйсенқызы Сүлейменоваға арналған.

Биобиблиографияға ғалымның өмірі мен қызметін сипаттайтын мәліметтер, оның еңбектері және ол туралы әдебиеттер енгізілген.

Жарияланған еңбектер әрбір жыл көлемінде мерзімдік тәртіппен орналасқан: әуелі қазақша, одан кейін орыс және шетел тілдерінде.

Оқырмандар пайдалануға ыңғайлы болу үшін бірлесіп жазған авторлардың есімдері қосымша беріліп отыр.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Предлагаемый указатель трудов является продолжением серии биобиблиографий ученых Казахского национального университета им. аль-Фараби.

Биобиблиография посвящена доктору филологических наук профессору Элеоноре Дюсеновне Сулейменовой.

Указатель включает материалы о жизни и деятельности профессора Э.Д.Сулейменовой, а также список ее публикаций.

Публикации расположены в хронологическом порядке, в пределах каждого года по алфавиту: сначала идут работы, опубликованные на казахском, затем на русском и иностранных языках.

Для удобства использования в конце указателя приведен именной указатель соавторов, в котором даются ссылки на порядковые номера работ.

Профессор Э.Д.Сүлейменованың өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері

Элеонора Дүйсенқызы Сүлейменова 1945 жылы 6 сәуірде Алматы қаласында дүниеге келген.

1966 ж. – Абай атындағы Қазақ мемлекеттік педагогикалық институтының филология факультетін бітірді.

1966-1969 жж. – М.Торез атындағы Москва мемлекеттік педагогикалық шет тілдер институтының аспиранты.

1969 ж. – «Проблема определения языка как объекта лингвистики (историко-аналитическое исследование)» тақырыбында кандидаттық диссертация қорғады.

1970-1974 жж. – әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінің жалпы тіл білімі кафедрасының аға оқытушысы.

1974 ж. – жалпы тіл білімі кафедрасының доценті ғылыми атағы берілді.

1974-1993 жж. – әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінің жалпы тіл білім кафедрасының доценті.

1992 ж. – «Семантические параметры слова в интерлингвальном исследовании (теоретические и прикладные аспекты контрастивного анализа)» тақырыбында докторлық диссертация қорғады.

1993-1994 жж. – Мэриленд университетінің славистика Департаментінің (АҚШ) шақырумен сонда профессор болып қызмет атқарды.

1994 ж. – жалпы тіл білімі кафедрасының профессоры ғылыми атағы берілді.

1995 жылдан бастап қазірге дейін әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінің жалпы тіл білімі кафедрасының меңгерушісі.

2000-2002 жж. – әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университеті филология факультетінің деканы.

1993-1998 жж. – ҚР Ғылым және білім министрлігі жанындағы орыс тілі және әдебиеті бойынша оқу-әдістемелік кеңестің төрайымы.

1997 жылдан бері – әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университеті жанындағы "орыс тілі" "тіл теориясы", "тарихи-салыстырмалы, типологиялық және салғастырмалы тіл білімі" бойынша қорғалатын докторлық диссертациялық кеңестің төрайымы.

1996-2001 жж. – ИНТАС сарапшысы (International Associatio for the promotion of cooperation with scientists from NS`) (Брюссель).

1998 жылдан бастап Орыс тілі және әдебиеті оқытушыларының халықаралық ассоциациясы (МАПРЯЛ) Қазақстан бөлімін басқарады.

1999 ж. – Орыс тілі және әдебиеті оқытушыларының халықаралық ассоциациясының (МАПРЯЛ) Президиум мүшесі болып сайланады.

2000 ж. – Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының тіл және мәдениетті ұйымдастыру Қоғамының кеңесі негізінде құрылған кеңестің құрамына кіреді.

2001 ж. – Халықаралық "Русский язык за рубежом" (Мәскеу) журналының редакция алқасының мүшесі.

2001 ж. бастап – ҚР ҰҒА А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты жанындағы ғылыми-координациялық кеңестің мүшесі.

2001 ж. – "Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін" төске тағатын белгісімен марапатталды.

2001-2002 жж. – ғалымдар мен мамандарға ғылым мен техникаға қосқан ерекше үлесі үшін берілген Мемлекеттік ғылыми стипендияның жеңімпазы.

2003 ж. бастап – ИНТАС (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NS`) ғылыми кеңестің мүшесі (Брюссель).

2004-2006 жж. - ИНТАС гранты (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NIS) "New language identity in transforming societies: Kazarhstan, Kyrgystan, Tajikistan and Uzbekistan" жобасы үшін.

2004 -2006 жж. – ғалымдар мен мамандарға ғылым мен техникаға қосқан ерекше үлесі үшін берілген Мемлекеттік стипендияның жеңімпазы.

2004 ж. – Жоғарғы мектеп Халықаралық академиясының академигі (МАН ВШ).

2004 ж. – мемлекетке сіңірген еңбегі, елдің әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуына қосқан елеулі үлесі, сонымен қатар белсенді қоғамдық қызмет үшін Қазақстан Республикасының Құрмет грамотасымен марапатталды.

Основные даты жизни и деятельности профессора Э.Д. Сулейменовой

Элеонора Дюсеновна Сулейменова родилась 6 апреля 1945 года в г. Алма-Ате.

В 1966 г. окончила филологический факультет Казахского государственного педагогического института им. Абая.

1966-1969 гг. – аспирантка I Московского государственного педагогического института иностранных языков имени М.Тореза.

1969 г. – защитила кандидатскую диссертацию на тему "Проблема определения языка как объекта лингвистики (историко-аналитическое исследование)" в I-м МГПИИЯ.

1970-1974 гг. – старший преподаватель кафедры общего языкознания КазНУ им. аль-Фараби.

1974 г. – присвоено ученое звание доцента по кафедре общего языкознания.

1974-1993 гг. – доцент кафедры общего языкознания КазНУ им. аль-Фараби.

1992 г. – защитила докторскую диссертацию на тему "Семантические параметры слова в интерлингвальном исследовании (теоретические и прикладные аспекты контрастивного анализа)" в МГУ им. М.В. Ломоносова.

1993-1994 гг. – профессор Департамента славистики Университета Мэриленда (США).

1994 г. – присвоено ученое звание профессора по кафедре общего языкознания.

С 1995 г. по настоящее время – профессор, заведующая кафедрой общего языкознания КазНУ им. аль-Фараби.

2000-2002 гг. – декан филологического факультета КазНУ им. аль-Фараби.

1993-1998 гг. – председатель учебно-методического совета (УМС) при Министерстве науки и образования Республики Казахстан.

С 1997 г. – председатель диссертационного совета по защите докторских диссертаций по специальностям "теория языка", "русский язык", "сравнительно-историческое", "типологическое и сопоставительное языкознание".

1996-2001 гг. – эксперт ИНТАС (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NIS, Брюссель).

1998 г. – Президент республиканского общественного объединения преподавателей русского языка и литературы «КазПРЯЛ» (коллективного члена МАПРЯЛ).

С 1999 г. – член Президиума МАПРЯЛ (Международной ассоциации преподавателей русского языка и литературы).

С 2000 г. – член Общественного совета Базовой организации по языкам и культуре государств-участников Содружества Независимых Государств (Москва), созданного в соответствии с рекомендациями Совета межпарламентской ассамблеи СНГ решением Совета глав государств и Совета глав правительств СНГ межгосударственными и межправительственными соглашениями и договорами об образовании, принятыми в рамках Содружества (Москва).

С 2001 г. – член международного редакционного совета журнала «Русский язык за рубежом» (Москва).

С 2001 г. – член научно-координационного совета по языкознанию при Институте языкознания им. А.Байтурсынова НАН РК.

2001 г. – награждена нагрудным знаком «За заслуги в развитии науки Республики Казахстан».

2001-2002 гг. – стипендиат Государственной научной стипендии для ученых и специалистов, внесших выдающийся вклад в развитие науки и техники.

С 2003 г. по настоящее время – член Учёного совета ИНТАС (Member of the INTAS Council of Scientists, Брюссель).

2004-2006 гг. – грант ИНТАС (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NIS) за проект «New language identity in transforming societies: Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan».

2004–2006 гг. – стипендиат Государственной научной стипендии для ученых и специалистов, внесших выдающийся вклад в развитие науки и техники.

С 2004 г. – действительный член Международной академии наук высшей школы (МАН ВШ).

2004 г. – Почетная грамота Республики Казахстан за заслуги перед государством, значительный вклад в социально-экономическое и культурное развитие страны, а также активную общественную деятельность.

Филология ғылымдарының докторы профессор
Элеонора Дүйсенқызы Сүлейменованың
ғылыми, педагогикалық және қоғамдық қызметі туралы
ҚЫСҚАША ОЧЕРК

Элеонора Дүйсенқызы Сүлейменова - әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің білікті профессоры, Жоғарғы мектеп Халықаралық академиясының академигі.

Москва мемлекеттік педагогикалық шет тілдер институтының аспирантурасында көрнекті ғалым-теоретик профессор Г.В.Колшанскийдің жетекшілігімен "Проблемы определения языка как объекта лингвистики (историко-аналитическое исследование)" тақырыбында кандидаттық диссертация қорғап, 1969 жылдан бері әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жалпы тіл білімі кафедрасына жас маман ретінде қызметке келген Э.Д.Сүлейменованың ғылыми-педагогикалық қызметі мен кәсіби өсу жолы осы кафедрамен тығыз байланысты. 1992 жылы М.В.Ломоносов атындағы Москва Мемлекеттік университетінде Э.Д.Сүлейменованың қорғаған "Семантические параметры слова в интерлингвальном исследовании (теоретические и прикладные аспекты контрастивного анализа)" атты докторлық диссертациясы қазіргі таңда Қазақстан лингвистикасында жан-жақты зерттеліп жатқан контрастивтік тіл білімінің негізін салған көпжылдық ізденістердің қорытындысы болып табылатын фундаменталды ғылыми еңбек. 1993-1994 жж. Э.Д.Сүлейменова Мэриленд университетінің славистер Департаментінің (АҚШ) профессоры болып қызмет істеді. 1995 жылдан бастап Э.Д.Сүлейменова филология, биология, тарих және шығыстану факультеттерінің барлық бөлімдері мен мамандықтарының студенттерін жалпы лингвистикалық пәндермен қамтамасыз ететін жалпы тіл білімі кафедрасының меңгерушісі. Сонымен қатар

кафедрада жалпы тіл білімі, тарихи-салыстырмалы, типологиялық және салғастырмалы тіл білімі мамандықтары бойынша магистратураға білім беру және аспиранттарға, ізденушілерге, докторанттарға ғылыми жетекшілік ету жұмыстары атқарылады.

Қызмет еткен жылдар аралығында Э.Д.Сүлейменова университетте тіл теориясының лингвистикалық ілімдер тарихы мен тілді талдау әдістерінің білімдер негізі мен мәселелерінің арқауын құрайтын «Жалпы тіл білімі», «Тіл біліміне кіріспе», «Тіл білімінің философиялық негіздері», «Әлеуметтік лингвистика», «Мәтін лингвистикасы», «Сөйлеу актілері теориясы» және т.б. пәндер бойынша лекциялық курстар оқып келеді. Э.Д.Сүлейменова – ҚР университеттері филология факультеттерінің базалық лингвистикалық пәндеріне арналған типтік бағдарламалардың авторы, сонымен қатар филологиялық мамандықтардың Мемлекеттік стандарттарын дайындаушылардың бірі.

1997 жылдан бастап Э.Д. Сүлейменова – әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы *орыс тілі, тіл теориясы, салыстырмалы-тарихи, типологиялық және салғастырмалы тіл білімі* мамандықтары бойынша қорғалатын докторлық диссертациялық кеңестің (1997-1999 Д 14А 01.31; 2000 жылдан - Д 14А 01.22) төрайымы. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың диссертациылық кеңесі – еліміздің барлық аймақтарына лингвистер дайындайтын республикадағы жетекші және беделді ғылыми орталықтардың бірегейі.

2001 жылдан бері профессор Э.Д.Сүлейменова жалпы тіл білімі кафедрасының жанындағы «Қазақ тілі: психолінгвистика және әлеуметтік лингвистикалық зерттеулер» ғылыми-зерттеу лабораториясына жетекшілік етеді. Лабораторияның негізгі мақсаты – студенттерді, магистранттарды, аспиранттар мен оқытушыларды компьютерлік программаларды пайдаланып материал-

дарды синтездеу және сөйлеудің пайда болуын, тіл онтогенезі (бала тілін зерттеу және баланың қостілділігі) мен машиналық өңдеудің психо– және социолингвистикалық мәліметтерін психолингвистикалық және социолингвистикалық әдістер негізінде зерттеу. Лабораторияның ғылыми кеңесшілері – проф. Г Томсен (Канаданың Альберт университеті) және проф. Н.Ж.Шаймерденова. Зерттеу жұмысына шығармашылық көзқарас пен шебер ұйымдастырылған ғылыми жетекшілік профессор Э.Д. Сүлейменоваға қазақтың ментальды лексиконын психолингвистикалық тұрғыдан зерттеуге, эксперименталды психолингвистикалық мәліметтердің жиынтығын жасауға, терминологиялық атаулар мен қазақ тіліндегі жеке лексикалық бірліктердің жиілігін статистикалық өңдеуге, сонымен қатар Қазақстан Республикасындағы тілдік жоспарлаудың социолингвистикалық мониторингін жүзеге асыру және т.б. зерттеуге арналған шығармашылық топ құруға мүмкіндік берді.

Профессор Э.Д. Сүлейменованың ғылыми-зерттеу жұмысының өрісі кең, олар – *жалпы тіл білімі* (жалпы семантика, номинация теориясы, тілдің когнитивтік аспектісі, тілдік қабілет және екінші тілді меңгеру, тіл білімінің әдістері мен әдістемелері), *өлеуметтік тіл білімі* (тілдік жағдай және тілдік жоспарлау, Қазақстандағы қазақ және орыс тілдерінің қолданысы), *теориялық және қолданбалы лексикография, салғастырмалы тіл білімі* (тілдерді салыстыру мәселесі және әр түрлі құрылымдағы тілдердің ұқсастық жақтарына лингвистикалық талдау, қазақ және орыс тілдерінің контрастивтік–лингвистикасының семантикасы және прагматикасы). Ғалымның ғылыми-зерттеу кеңістігінің өрісін қазақ және орыс тілдері материалдары негізіндегі тілдерді меңгерудің теориялық және қолданбалы аспектісі құрайды.

Э.Д.Сүлейменованың белгілі монографиясы «Понятие смысла в современной лингвистике» (Алматы: Мектеп,

1989) еңбегінде сөз мазмұнына кешенді интерлингвалды зерттеу «мағына – мән-мағына» концептуалдық семантикалық параметрлері бірлігінде қарастырылады; мән-мағына түсінігінің үш редуccionистік парадигмасының концептуалды тұжырымы берілген; номинативтіктен коммуникативті-прагматикалыққа және когнитивтілікке дейінгі мән-мағына концепциясының даму динамикасы сипатталған, сонымен қатар мағына және мән-мағына ұғымдарының өзіндік анықтамасын ұсынған. Инварианттылық пен мән-мағынаны толық түсіндіруге болмайтын жағдайдың тұжырымы ретінде қарастыруға болатын тілдік артефактілерді талдау негізінде («мейлінше сақтап қорғалынған» және прецеденттік мәтіндер) мән-мағынаны түсіндірудің диапазоны айқындалған. Әлемнің «тілдік бейнесі» туралы сын көзқарас айтылып, шындық әлемнің бірлігін айқындайтын және оның тілдегі бейнесін көрсететін, мән-мағынаның универсалдық (әмбебаптық) табиғатын ғана емес, сонымен қатар бір тілден екінші тілге аударғандағы феномендік құбылысты түсіндіретін мән-мағынадағы плюрализмге тұжырымдама берілген. Бір-біріне әсер етуші тілдер арасындағы күшті және әлсіз семантикалық байланыстардың жігі ажыратылған, эксплицитті және имплицитті семантикалық-интерлингвалдық контрастар анықталған.

Лингвистер арасында проф. Э.Д.Сүлейменованың «Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики» (Алматы: Рауан, 1992) еңбегі жоғарғы сұраныс пен бағаға ие болды. Еңбекте тілдерді салыстыру мен форма ұқсастықтарына лингвистикалық талдаудың теориялық тұжырымдамасы жасалған, контрастивті лингвистиканың негізі мен оның дербес интегралды ғылыми және оқу пәні ретіндегі негіздемесі берілген, әр түрлі қабаттағы тілдік бірліктер материалдары мен категориялар негізінде қазақ және орыс тілдеріне көпсатылы контрастивті-типологиялық талдау жүргізілген.

Э.Д.Сүлейменованың көптеген мақалалары мен баяндамалары лексикография теориясының сан қырлы мәселелеріне арналған: әр түрлі типтегі қостілді сөздіктерді құрастырудың принциптері, сөздіктерде берілген мәліметтердің мазмұны, сөздіктердің сенімділігі мен барабарлығы, анықтама-түсіндірмелердің дұрыстылығы және т.б. Осы принциптердің басым көпшілігі практикалық тұрғыдан көлемді, алғашқы лексикографиялық дереккөз – «Словарь по языкознанию. Тіл білімі сөздігі» (Алматы: Ғылым, 1998) лұғатында көрініс тапты. Бұл сөздік – жалпы тіл білімі кафедрасы творчестволық ұжымының және Э.Д.Сүлейменованың жетекшілігі мен жалпы редакторлығының көп жылдық еңбегі. Лұғатта 1300-ден аса лингвистикалық терминдердің орыс және қазақ тілдеріндегі анықтамалары берілген. Сөздікті жазу барысында көптеген теориялық, методологиялық және лексикографиялық мәселелерді шешуге тура келді: метатілдік континуум зерттелді және қазақ және орыс тілдеріндегі жалпы лингвистикалық терминологияның негізгі корпусы анықталды, терминдер тәртіпке келтіріліп, жүйеге түсірілді, екі тілдің номинациялық және ұғымдық жүйелері қалыпқа келтірілді, метатілдік бірліктердің өзіндегі ішкі жүйесі реттелінді, терминдер нормаға сай бірыңғайландырылып бір ізге түсірілді, қазақ лингвистикалық терминологиясы синхрондалды және стандартталды және т.б.

Қазіргі қазақ тіліндегі шетел сөздердің лексикографиялық жұмысы Нидерландтың (Х.Бушетон) және Германияның (Л.Йохансон) ғалымдарымен бірлесіп «The Lexicographical Description of Loanwords in Kazakh» (INTAS, 1996-1998) халықаралық жоба бойынша жүргізілді. Жұмыстың нәтижесінде қолда бар лексикографиялық дереккөздер негізінде және орта мектеп оқулықтарында қолданылатын қазақ тіліндегі шетел сөздерінің жиынтығы түзілді.

Э.Д.Сүлейменованың бірқатар еңбектері Қазақстандағы тілдік жағдай мен тілдік жоспарлаудың Ренессансын социолингвистикалық тұрғыдан зерттеуге арналған. Лингвистикалық, саяси-әлеуметтік, әлеуметтік-демографиялық, әлеуметтік-функционалдық және мәдени-ұлттық параметрлеріне сәйкес қазақ тілінің өміршеңдігінің теориялық негіздемесі жасалынды.

Көптеген мақалалары мен халықаралық конгрестерде және конференцияларда жасаған баяндамаларымен қатар Э.Д. Сүлейменованың ірі, кесек зерттеулерінің қатарына әлеуметтік тіл білімі бойынша жасаған «Словарь социолингвистических терминов» (Алматы: Қазақ университеті, 2002. Н.Ж.Шаймерденовамен бірге); «Языковая ситуация и языковое планирование в Казахстане» (Алматы: Қазақ университеті, 2005; Ж.С.Смағұловамен бірге) және социолингвистикалық анықтағыш «Языки Казахстана» (Алматы: Арыс, 2005; Н.Ж.Шаймерденовамен бірге) еңбектерін ерекше атауға болады.

Әлеуметтік тіл білімі терминдері бойынша негізгі мәліметтер жинақталған «Словарь социолингвистических терминов» сөздігінде төмендегі мәселелер қамтылған: социолингвистикалық зерттеулердің қазіргі күйін белгілеу; социолингвистикалық бағыттарға түсініктемелер беру; социолингвистиканың әдістерін сипаттау; социолингвистиканың негізгі терминдік құрамын анықтап, олардың анықтамаларын беру. «Словарь социолингвистических терминов» сөздігінде лексикографиялық талдау жасалынған, әлеуметтік тіл білімі терминдік корпусы тәртіпке келтіріліп, жүйеге түсірілген, көлеміне орай қажет болған жағдайда терминдер жиынтығының анықтамаларын нормаға түсіру мен бір ізге келтіру жұмыстары жүргізілді. Сөздікте 400 социолингвистикалық терминнің анықтамасы берілген.

«Языковая ситуация и языковое планирование в Казахстане» еңбегі проф. Э.Д.Сүлейменова жетекшілік ететін ҚР Білім және ғылым министрлігінің «Мемлекеттік тілдің функционалдық дамуының динамикасы және жаңа тіл саясатының тиімділігі: 1991-2001» жобасы бойынша жазылды. Кітапта көтерілген негізгі мәселелер – тілдік жағдай, тілдік саясат, тілдік жоспарлау. Еңбекте тілдік жағдай мәселесі қоғамдағы тіл/тілдер қолданысының белгілі тарихи кезеңде, нақты әкімшілік-территориялық бірлестікте (этникалық қоғамдастықта) қолданылатын тілдер бірлестігінің, тілдердің өмір сүру формасының, территориялық және әлеуметтік диалектілердің, жаргондардың, койнелердің контекстінде қарастырылған. Мұндай тәсіл Қазақстандағы тілдік жағдайдың негізгі белгілерін анықтауға мүмкіндік берді. Олар: демографиялық тепе-теңдіктің және тілдердегі экзогlostық пен функционалдық теңгерудің жоқтығы. Қазақ және орыс тілдерінің өміршендігін түрлі демографиялық және социолингвистикалық параметрлер негізінде зерттеу әр тілдің тілдік жағдайды қалыптастырудағы орнын анықтауға мүмкіндік берді. Тілдің жандануы – оның өміршендігінің күшеюі дәлелі елдегі жүргізіліп отырған тіл саясатының тіл Ренессансының саясаты ретінде түсінуге жол ашты. Мемлекеттік саясаттық құрамдас бөлігі болып табылатын тіл Ренессансы саясаты заң шығарушы құжаттарда көрініс тауып, қазақ тілінің барлық функциясының және қолданыс аясының кеңеюіне, қазақ ұлтының қауышуына мүмкіндік береді. Мемлекеттік қазақ тілінің функционалдық дамуының және қолданыс аясының кеңеюі туралы қазіргі әлеуметтік тіл білімінің мәліметтері Қазақстандағы тілдік жағдайда болып жатқан қарқынды инновациялық үрдістердің айқын көріністерін бере алады. Мемлекеттік қазақ тілінің функционалды дамуына саналы түрде, объективті негізде әсер ететін тіл саясатының тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді, сонымен қатар

социолингвистикалық теорияның ішінде концептуалды-терминологиялық дәлелдемелер жасауға мүмкіндік береді.

Қазақстандағы тілдік жағдайдың зерттелуі «Языки Казахстана» анықтағышында жалғасын тапты. Кітапта төмендегі сұрақтардың жауабы берілген: Қазақстанда қанша және қандай тілдер бар? Барлық тіл өзінің референттік ұлтына сәйкес келе ме? Бұл тілдер білім жүйесінде, бұқаралық ақпарат құралдарында, орталық және жергілікті ұйымдарда қолданыла ма? Олар қандай генетикалық және типологиялық топтарға кіреді? Социолингвистикалық анықтағыш – аталған және басқа сұрақтарға толыққанды жауап беруге, Қазақстандағы тілдерге социолингвистикалық тұрғыдан талдау жұмыстарын жалғастыруға, әлеуметтік тіл білімінің терминологиялық аппаратын жүйеге түсіруге, жүйеленген оқу мәтіндерін құрастыруға арналған алғашқы еңбек. Кітапта Қазақстан территориясында объективтік және субъективтік себептермен қоныс тепкен және өмір сүретін халықтар тілдерінің мәртебесіне, сөйлеушілердің санына, тілдің атқаратын әлеуметтік қызметінің ерекшелігі мен көлеміне, қандай генетикалық және типологиялық топқа немесе класқа тән екендігіне қарамастан, түрлі тілдердің қолданыс фактілері ескерілген. Қазақстандағы тілдерді генетикалық және типологиялық тұрғыдан саралау, жүйелеу және сипаттау оларды төмендегідей топтарға жіктеуге мүмкіндік берді: мемлекеттік тіл, орыс тілі, диаспоралардың экзогенді/эндогенді тілдері, иммигранттық тілдер.

Э.Д.Сүлейменованың соңғы жылдары жазылған еңбектері көпэтникалық Қазақстан жағдайындағы тілдерді идентификациялау мәселесіне арналады. Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Өзбекстан, Израиль және Финляндия ғалымдарымен бірлесіп орындалып жатқан «New language identity in transforming societies: Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan» (INTAS, 2005-2006)

халықаралық жоба осы бағыттағы зерттеулердің қатарын құрайды.

Қолданбалы зерттеу жұмыстарының негізгі бағыты – қазіргі талаптарға сай орыс және қазақ тілдері бойынша оқулықтар жазу.

Проф. Э.Д.Сүлейменова қазақ тілін оқыту туралы оқулықтар, оқу құралдары және көрнекі құралдар, бағдарламалар серияларын жарыққа шығарды:

- «Қазақ тілі» оқу кешені бес кітаптан тұрады: «Тіл ұстарту», «Анықтағыш», «Үнжария», «Бейнежазба», екі аудиокассеталы «Сұхбат». – Алматы: Жібек жолы, 1996. Жалпы көлемі 65,5 б.т. (Д. Ақанова, Қ. Қадашевамен бірге);

- «Қазақ тілі. Ресми қарым-қатынас, іс қағаздар тілі». – Алматы: Рауан, 2000. – 176 б. (А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ. Қадашевамен бірге);

- «Ресми іс-қағаздары». – Алматы: Сөздік-Словарь, 2000; 2001; 2002; 2004. – 216 б. (А. Алдашева, З.Ахметжанова, Қ. Қадашевамен бірге);

- Екі кітаптан тұратын оқу кешені: 1. «Ресми-іскери қазақ тілі». Бірінші, екінші, үшінші деңгей = «Официально-деловой казахский язык: первый, второй, третий уровень». – Алматы: Арман ПВ, 2002. – 408 б. 2. «Ресми-іскери қазақ тілі». Грамматикалық түсініктеме. Грамматический справочник. – Алматы: Арман ПВ, 2002. – 192 б. (Д.Ақанова, А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашевамен бірге);

- «Практическая грамматика казахского языка» в комплекте с 18 таблицами «Қазақ тілі: өрнектер және кестелер». – Алматы: Арман ПВ, 2003. – 234 б. +18 үлкен форматты өрнек (Д.Ақанова, А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ. Қадашевамен бірге);

- «Практическая грамматика казахского языка» в комплекте с 18 таблицами «Қазақ тілі: өрнектер және кестелер». – Алматы: Арман ПВ, 2004. – 234 б. + 18 өрнек А4 (Д.Ақанова, А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашевамен бірге).

Қазақ тілі бойынша жазылған оқулықтардың қатарын Интернетке арнап шығарған <http://www.cenasianet.org> адрестегі екі кезекті мультимедий модулі толықтырады. Модульдерді жасауға проф. М.Лекич (ACTR/ACCELS – Білім жүйесіндегі достық қарым-қатынастың Америка кеңесі, АҚШ), Д. Ақанова (Чикаго университеті), проф. Э.Д.Сүлейменова (Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті), проф. Қ.Қадашева (Қазақ заң академиясы), проф. А. Алдашева (Абай атындағы Алматы университеті) қатысты. Мультимедийлік веб-курс қазақ тілін өз бетімен оқып-үйренетін, ол орта сатыдағы ағылшын тілді студенттерге арналған. Қазақ тілі веб-курсының бірінші кезеңі «Central Asian News Broadcasts » (1998-2000) үш модульден тұрады. Әр модуль ресми жаңалықтардан, мәдениет жаңалықтарынан, ауа райы мен спорт жаңалықтары туралы мәліметтер беретін бірнеше циклдық сабақтан тұратын аутентикалық мәтіндерден тұрады. Қазақ тілі веб-курсының екінші кезеңі «Windows on Central Asian Culture» (2000 -2003) сегіз модульден тұрады. Олар – қолөнер шеберлері, музыкалық аспаптар, сәулет өнері туындылары, әшекей бұйымдар, ұлттық ойындар, салт пен дәстүрлер және т.б. туралы деректі бейнефильмдердің негізінде жасалған материалдар. Интернет құзыретіндегі мультимедийлік ресурстарды пайдалану оқытушының еңбегін едәуір жеңілдетіп, студенттердің өз бетінше жұмыс істеу қабілетін жоғарылатады, оқу материалдарын тиімді түрде жүйелеуге және сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін дамытуға мүмкіндік береді. Ерекше соны аутентикалық мәтіндер,

видео, аудио және т.б. түрлі кешенді интерактивті жаттығулардан тұратын қазақ тілінің модулі қазақ тілін үйренушілерге ыңғайлы да қызықты жағдай туғызады. Сұранысқа ие қазақ тілі веб-курсының сапасын жоғары бағалауға болатынын оқушылардың Модуль материалдарын жиі пайдалануы және қолдану уақыты дәлелдейтінін АСТР/ACCELS көрсетіп отыр. Қазақ тілін үйренудің сұраныс уәжділігі мен мәдениеттанулық перспективасының жоғарылығы жаңа мультимедий курстарын жасау қажеттілігінің дәлелі болмақ.

Орта мектептерге арналған орыс тілі мен әдебиетінің оқулықтарын жазуы проф. Э.Д.Сүлейменова ғылыми шығармашылығының тағы бір қыры болмақ.

Ғалымның мектепке арналған алғашқы оқулығы – Р.Б.Нұртазинамен бірігіп қазақ мектептерінің 6 сыныбына жазылған «Книга для чтения» кітабы. Бұл оқулық ондаған рет қайта басылып шығарылып, кейінгі жаңа талаптарға, қоғамдағы өзгерістерге сай, оқулықтан, хрестоматиядан және әдістемелік құралдан тұратын оқу-әдістемелік кешен ретінде жарық көрді (Алматы: Білім, 2003. – 240 б.; Р.Нургазина, К. Уразаевамен бірге).

Авторлар ұжымы бірге проф. Э.Д.Сүлейменованың жетекшілігімен жазған орыс тілінде білім беретін мектептерге арналған екі оқу-әдістемелік кешен жарық көрді:

1. Русский язык: учебник для 7 класса. – Алматы: Атамұра, 2000; 2003. – 256 б.; Сборник диктантов и изложений. – Алматы: Атамұра, 2000; 2003. – 136 б.; Методическое руководство. – Алматы: Атамұра, 2000; 2003. – 144 б. (О.Б. Алтынбекова, Г.Б. Мадиевамен бірге).
2. Русский язык: учебник для 8 класса. – Алматы: Атамұра, 2004. – 352 б.; Сборник диктантов и изложений. – Алматы: Атамұра, 2003. – 216 б.;

Методическое руководство. – Алматы: Атамұра, 2003. – 192 б. (О.Б.Алтынбекова, Г.Б. Мадиевамен бірге).

Оқу кешендерінде қазіргі оқу материалын берудің жаңа тәсілдері көрініс тапқан. Оқушылардың білім деңгейіне орай грамматикалық материалдың игерілуін тексеру ескерілген. 8 сынып оқулығына түрлі тестілік тапсырмалармен қатар, жаңа рубрикалар берілген; тірек сөздермен шағын шығарма жазу, суреттерге қарап шығарма жазу сияқты жазба жұмыстардың түрлері енгізілген; 7 сынып оқулықтарында және кеңейтілген түрде 8 сынып оқулықтарында лексикографиялық жұмыстар енгізілген және т.б. Қайталауға арналған материалдар мен жазу мәдениеті, ауызша сөйлеу мәдениеті оқулық мазмұнының өн бойына сәйкестендіріліп берілген. Оқу кешендері негізінде жұмыс істеу тиімділігі мұғалімнің орыс тілін оқытудың классикалық және қазіргі әдістерін қаншалықты дәрежеде пайдалана алатынына, сынып оқушыларының білім дәрежесі мен дайындығы ескеріліп, материалдарды оқытушының беру шеберлігіне байланысты.

Проф. Э.Д.Сүлейменованың бірқатар еңбектері елдегі тіл білімінің жай-күйі мен даму қалпына арналады. Солардың ішінде «Актуальные проблемы казахстанской лингвистики: 1991-2002» (Алматы: Арыс, 2001. – 84 б.) еңбегінің орны ерекше. Қазақстан лингвистикасы қаншалықты дәрежеде әлемдік тіл білімі зерттеулерімен табан тіресе алады? Зерттеулердің әр қилы көлемін, түрлі салаларын қамтитын ғылыми еңбектерден Қазақстан лингвистикасының бағыттарын анықтауға бола ма? Бұл сұрақтарға жауап беру мақсатында Э.Д. Сүлейменова түрлі жанрлар мен әр көлемде жазылған жұмыстарды талдаған. Кітап соңында көрініс тапқан библиографиялық көрсеткіш Қазақстан лингвистика-сының қазіргі күйі мен даму бағыттарына аналитикалық талдау жүргізген бірден-бір еңбек болып табылады.

Проф. Э.Д.Сүлейменованың ғылыми-ұйымдастырушылық қызметі өзі жетекшілік ететін жалпы тіл білім кафедрасы өткізетін ғылыми конференцияларынан көрініс табады. 1999 жылдан бастап кафедра «Аханов тағылымы» конференциясын өткізеді. Тіл ғылымының бағыттары мен даму тенденциялары толыққанды ғылыми тұрғыдан көрініс тапқан «XXI ғасырдағы орыс тілінің әлеуметтік-мәдени кеңістігі» және «Психоллингвистика және әлеуметтік лингвистика: қазіргі қалпы және даму жолдары» атты екі Халықаралық лингвистер форумын ерекше атап өтуге болады. Конференция әрқашан көтеретін мәселелері мен қоғамдық мәні жағынан өзекті, қоғамдық-мәдени мағынаға ие қоғамдағы ізгілендіру мен демократия идеяларын дамыту, Батыс және Шығыс лингвистикасының озық білім үлгілерін сабақтастыруымен ерекшеленеді.

Э.Д.Сүлейменова есімі республикаға ғана емес шетелге танымал, халықаралық конгрестер, конференциялар мен симпозиумдарда жалпы тіл теориясы, контрастивтік лингвистиканың өзекті мәселелері туралы ғылыми баяндамалар жасаған теоретик-лингвист. Атап өтсек: Лиепая (Латвия, 1987), Телави (Грузия, 1984), Будапешт (Венгрия, 1986, 2000), Регенсбург (Германия, 1994), Ювяскул (Финляндия, 1996), Вашингтон (АҚШ, 1994, 1997, 2001), Брюссель (Бельгия, 1998), Филадельфия (АҚШ, 1998), Брин Мар (АҚШ, 1999), Кипр (1999), Братислава (Словакия, 1999), София (Болгария, 2000), Любляна (Словения, 2003), Москва (Ресей, 1990, 1992, 1998, 2000, 2001 және т.б.), Санкт-Петербург (Ресей, 2002, 2003) және т.б.

Проф. Э.Д.Сүлейменова көптеген кәсіби ұйымдарда үлкен жауапкершілікпен қызмет етеді: ҚР Ғылым және білім министрлігінің оқу-әдістемелік кеңесінің орыс тілі және әдебиеті пәні бойынша төрайымы (1994-1998); «КАЗПРЯЛ» қоғамдық бірлестігінің президенті (1998

жылдан); «МАПРЯЛ» Президиумының мүшесі (1999 жылдан); «Русский язык за рубежом» және «Вестник МАПРЯЛ» журналдары редакция алқасының мүшесі (1999 жылдан); ИНТАС сарапшысы (1996-2001, Брюссель); ТМД мемлекеттерінің Базалық ұйымының Қоғамдық Кеңесінің тіл және мәдениет бойынша мүшесі (2000 жылдан); ҚР ҰҒА Тіл білімі институты жанындағы тіл білімі бойынша ғылыми-координациялық кеңестің мүшесі (2001-2004, Алматы); ИНТАС Ғылыми кеңесінің мүшесі (Member of the INTAS Council of Scientists), (2003 жылдан, Брюссель) және т.б.

Проф.Э.Д.Сүлейменова алған марапаттаулар, степендиялар мен гранттар:

- «Гуманитарлық білімдерді жаңарту» бағдарламасы бойынша Сорос-Қазақстан қоры гранты: бес кітаптан, екі аудиожазба мен бір бейнежазбадан тұратын «Казахский язык. Қазақ тілі» оқу кешенін шығару үшін (1996);

- ИНТАС гранты (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NIS) “The Lexicographical Description of Loanwords in Kazakh” (1996-1997) жобасы үшін;

- Қостілді терминологиялық сөздік «Словарь по языкознанию. Тіл білімі сөздігін» шығару үшін Сорос-Қазақстан қоры гранты (1997);

- Интернет торына арналған (<http://www.cenasianet.org>) қазақ тілін үйренушілердің он бір модулі үшін АСТР/ACCELS гранты (1998-2003);

- 2001 ж. «Қазақстан Республикасы ғылымының дамуына сіңірген еңбегі үшін» құрмет белгісімен марапатталды;

- 2001-2002 жж. – ғалымдар мен мамандарға ғылым мен техникаға қосқан ерекше үлесі үшін берілетін Мемлекеттік ғылыми стипендияның жеңімпазы;

- ИНТАС гранты (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NIS) «New language identity in transforming societies: Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan» жобасы үшін (2004-2006);

- 2004-2005 жж. – ғалымдар мен мамандарға ғылым мен техникаға қосқан ерекше үлесі үшін берілетін Мемлекеттік ғылыми стипендияның жеңімпазы;

- 2004 ж. – Жоғарғы мектеп Халықаралық академиясының академигі (МАН ВШ);

- 2004 ж. – мемлекетке сіңірген еңбегі үшін, елдің әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуына қосқан үлесі үшін, сонымен қатар белсенді қоғамдық қызметі үшін Қазақстан Республикасының Құрмет грамотасымен марапатталды.

Професср Э.Д.Сүлейменованың ғылыми жетекшілігімен тіл теориясы, тарихи-салыстырмалы, типологиялық және салғастырмалы тіл білімі мамандықтары бойынша 9 докторлық және 27 кандидаттық диссертация қорғалды, соның ішінде Филадельфияда қорғалған (АҚШ, 2003) У.Риверстің «Factors Influencing Attitudes and Behaviors towards Language Use among Kazakhstani University-Level Students» тақырыбындағы докторлық диссертациясы.

Элеонора Дүйсенқызы Сүлейменова отбасының отағасы Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеттің профессоры, техника ғылымдарының докторы Халел Ғаббасұлы Ақановпен бірге ұл-қыздары – Дана мен Айданды өсірді, қазір Мадина, Данэль және Жанна есімді немерелері өсіп келеді.

КРАТКИЙ ОЧЕРК

научной, педагогической и общественной деятельности
доктора филологических наук профессора
Сулейменовой Элеоноры Дюсеновны

Элеонора Дюсеновна Сулейменова – один из ведущих профессоров Казахского национального университета имени аль-Фараби, действительный член Международной академии высшей школы.

После окончания аспирантуры и защиты кандидатской диссертации «Проблема определения языка как объекта лингвистики (историко-аналитическое исследование)» в МГПИИЯ под руководством выдающегося лингвиста-теоретика профессора Г.В.Колшанского (официальные оппоненты: доктор филологических наук профессор Б.Н.Головин; кандидат филологических наук доцент Е.М.Верещагин; ведущее предприятие: кафедра общего языкознания Минского государственного педагогического института иностранных языков) в 1969 г. Э.Д.Сулейменова молодым специалистом пришла на кафедру общего языкознания, и с тех пор вся ее научно-педагогическая деятельность и профессиональный рост связаны с этой кафедрой. Докторская диссертация Э.Д.Сулейменовой «Семантические параметры слова в интерлингвальном исследовании (теоретические и прикладные аспекты контрастивного анализа)» (официальные оппоненты доктора филологических наук профессора Ю.В.Рождественский, Г.П.Мельников, Ю.А.Сорокин; ведущая организация: Институт языкознания Академии наук Республики Казахстан), защищенная в МГУ им. М.В.Ломоносова в 1992 году, – это фундаментальный научный труд, результат многолетних изысканий, заложивший основы успешно развивающихся в казахстанской лингвистике контрастивных исследований. В 1993-1994 гг. Э.Д.Сулейменова работала профессором в

Департаменте славистики Университета Мэриленда (США). С 1995 г. по настоящее время Э.Д.Сулейменова заведует теоретической кафедрой общего языкознания, которая обеспечивает общелингвистическую подготовку студентов всех отделений и специальностей филологического, биологического и исторического факультетов, а также факультета востоковедения. Кроме того, на кафедре ведется обучение магистрантов, осуществляется научное руководство и подготовка аспирантов, соискателей, докторантов по общему, сравнительно-историческому, типологическому и сопоставительному языкознанию.

Все годы работы в университете Э.Д.Сулейменова читает лекционные курсы «Общее языкознание», «Введение в языкознание», «Философские проблемы языкознания», «Социалингвистика», спецкурсы «Лингвистика текста», «Теория речевых актов» и др., закладывающие основы знаний по важнейшим проблемам теории языка, истории лингвистических учений и методам анализа языка. Проф. Э.Д.Сулейменова – автор типовых программ по базовым лингвистическим дисциплинам, а также один из основных разработчиков Государственных стандартов по филологическим специальностям университетов Республики Казахстан.

С 1997 г. Э.Д.Сулейменова – председатель диссертационного совета (1997-1999 гг. – Д 14А 01.31; с 2000 г. – Д 14А 01.22) при КазНУ имени аль-Фараби по защите докторских диссертаций по специальностям: *русский язык, теория языка, сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание.* Диссертационный совет в КазНУ им. аль-Фараби – один из ведущих и авторитетных в республике научных центров подготовки лингвистов для всех регионов страны. В совете успешно защищаются как штатные сотрудники,

преподаватели, аспиранты и соискатели, так и диссертанты из других вузов и организаций Казахстана.

Начиная с 2001 г., профессор Э.Д.Сулейменова осуществляет научное руководство учебно-исследовательской лабораторией «Казахский язык: психолингвистические и социолингвистические исследования» при кафедре общего языкознания. Основная цель лаборатории – обучение студентов, магистрантов, аспирантов и преподавателей методам психолингвистических и социолингвистических исследований с использованием компьютерных программ по синтезу и порождению речи, онтогенезу языка (изучение детской речи и детского двуязычия), машинной обработке психо- и социолингвистических данных. Научными консультантами лаборатории являются проф. Г.Томсон (Университет Альберты, Канада) и проф. Н.Ж.Шаймерденова. Творческий подход к работе и умелое научное руководство позволили профессору Э.Д.Сулейменной создать группу, которая проводит психолингвистические исследования по изучению казахского ментального лексикона, созданию банка экспериментальных психолингвистических данных, статистической обработке частотности терминологических подъязыков и отдельных лексических единиц казахского языка, а также социолингвистический мониторинг осуществляющегося языкового планирования в Республике Казахстан и мн. др.

Круг профессиональных научных интересов профессора Э.Д.Сулейменной широк – это *общее языкознание* (общая семантика, теория номинации, когнитивные аспекты языка, языковая способность и усвоение второго языка, методология и методы лингвистики), *социолингвистика* (языковая ситуация и языковое планирование, функционирование казахского и русского языков в Казахстане), *теоретическая и прикладная лексикография*,

сопоставительное языкознание (проблема соизмеримости языков и сводимости лингвистического описания разноструктурных языков, контрастивный анализ семантики и прагматики казахского и русского языков). В исследовательском пространстве ученого находятся теоретические и прикладные аспекты усвоения языка, которые разрабатываются на материале казахского и русского языков.

В известной монографии «Понятие смысла в современной лингвистике» (Алматы: Мектеп, 1989) Э.Д.Сулейменовой осуществлено комплексное интерлингвальное исследование содержания слова в единстве концептуальных семантических параметров «значение – смысл»; дано концептуальное обоснование трех редуccionистских парадигм понимания смысла; описана динамика развития концепций смысла от номинативных к коммуникативно-прагматическим и когнитивным и предложена собственная трактовка значения и смысла. На основе анализа языковых артефактов («избыточно защищенных» и прецедентных текстов), рассматриваемых как свидетельство инвариантности и невозможности полной экспликации смысла, уточнен диапазон колебаний интерпретаций смысла. Осуществлен критический анализ положения о «языковых картинах» мира, дано обоснование плюрализма смысла, подчеркивающего единство реального мира и его отражения в языках и объясняющего не только универсальную природу смысла, но и феномен перевода с языка на язык. Проведено разграничение сильных и слабых семантических связей взаимодействующих языков, обосновано выделение эксплицитных и имплицитных семантических интерлингвальных контрастов.

Получила высокую оценку лингвистической общественности книга «Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики» (Алматы: Рауан,

1992). В этой работе теоретически обоснована принципиальная соизмеримость языков и форм сводимости лингвистических описаний, разработаны основы контрастивной лингвистики и дано ее целостное представление как самостоятельной интегральной научной и учебной дисциплины; на материале разноуровневых языковых единиц и категорий осуществлено многомерное контрастивно-типологическое описание казахского и русского языков.

В многочисленных статьях и докладах Э.Д.Сулейменовой исследуются различные проблемы теории лексикографии: принципы построения двуязычных словарей разного типа, характер отражаемой в словарях информации, надежность и адекватность словаря, обоснование дефиниций и пр. Многие из них нашли практическое воплощение в первом и успешном опыте создания лексикографического источника большого объема – «Словаре по языкознанию. Тіл білімі сөздігі» (Алматы: Ғылым, 1998. 544 с.). Данный словарь – итог работы творческого коллектива кафедры общего языкознания под научным руководством и общей редакцией Э.Д.Сулейменовой – содержит дефиниции на казахском и русском языках более 1300 лингвистических терминов. При создании словаря пришлось столкнуться с необходимостью решения сложных теоретическо-методологических и лексикографических проблем: был исследован метаязыковой континуум и основной корпус общелингвистической терминологии на русском и казахском языках, осуществлены упорядочение и горизонтальная систематизация терминов, соизмерены номинационные и понятийные системы в двух языках, осуществлена концептуализация внутри самой системы метаязыковых единиц, осуществлена нормирующая и унифицирующая деятельность, синхронизация и

стандартизация казахской лингвистической терминологии и мн. др.

Работа по лексикографированию иноязычной лексики современного казахского языка осуществлялась в рамках международного проекта совместно с учеными Нидерландов (Х. Бушотен) и Германии (Л. Йохансон) «The Lexicographical Description of Loanwords in Kazakh» (INTAS, 1996-1997). Итогом этой работы явился свод иноязычных слов казахского языка, отраженных в существующих лексикографических источниках, а также использующихся в учебниках для средней школы.

В ряде работ Э.Д.Сулейменовой выполнено социолингвистическое описание существующей языковой ситуации и политики языкового Ренессанса в Казахстане, в соответствии с лингвистическими, социально-политическими, социально-демографическими, социально-функциональными и национально-культурными параметрами теоретически обоснована витальность казахского языка.

Помимо многочисленных статей, докладов на международных конгрессах и конференциях, среди наиболее крупных и значимых работ Э.Д.Сулейменовой по социолингвистике следует назвать «Словарь социолингвистических терминов» (Алматы: Қазақ университеті, 2002; соавт.: Н.Ж.Шаймерденова), монографию «Языковая ситуация и языковое планирование в Казахстане» (Алматы: Қазақ университеті, 2005; соавт.: Ж.С.Смагулова) и социолингвистический справочник «Языки Казахстана» (Алматы: Арыс, 2005; соавт.: Н.Ж.Шаймерденова).

«Словарь социолингвистических терминов», содержащий важнейшие сведения об основных социолингвистических терминах, направлен на решение следующих задач: отразить современное состояние социолингвистических исследований; оценить характер и

динамику развития направлений социолингвистики; охарактеризовать методы социолингвистики; определить основной состав терминов социолингвистики и дать им словарные дефиниции. В «Словаре социолингвистических терминов» осуществлены критический лексикографический анализ, упорядочение и систематизация имеющегося терминологического корпуса социолингвистики, концептуализация единиц корпуса терминов социолингвистики, в необходимом объеме проведена нормирующая и унифицирующая деятельность по формированию дефиниций отобранных терминов – в итоге дефинировано более 400 терминов социолингвистики.

Монография «Языковая ситуация и языковое планирование в Казахстане» выполнена в рамках проекта Министерства образования и науки РК «Динамика функционального развития государственного языка и эффективность новой языковой политики: 1991-2001», который выполняется под научным руководством проф. Э.Д.Сулейменовой. Языковая ситуация, языковая политика, языковое планирование – вот понятийный ряд, который стоит в центре всех поднятых в книге проблем. Языковая ситуация представлена в работе как контекст реального использования языка/языков в обществе, совокупность языков, форм существования языка, территориальных и социальных диалектов, койне, жаргонов, функционирующих в данном административно-территориальном объединении (в этнической общности) в определенный исторический период. Подобный подход позволил описать основные характеристики языковой ситуации в Казахстане: демографическую неравномерность, экзогlossenность и функциональную несбалансированность языков. Было осуществлено соотнесение витальности казахского и русского языков с различными демографическими и социолингвистическими параметрами, что дало возможность определить участие

каждого из этих языков в формировании языковой ситуации. Доказательство утверждения о том, что возрождение языка есть усиление его витальности, позволило определить осуществляющуюся в стране языковую политику как политику языкового Ренессанса. Политика языкового Ренессанса, являясь частью государственной политики и закрепляясь в законодательных документах, дает казахскому языку приоритетное право использоваться во всех функциях и сферах общения и возможность служить средством воссоединения казахской нации. Современные социолингвистические данные о динамике функционального развития государственного казахского языка и расширении сфер его использования позволяют получить достоверные представления об активных инновационных процессах, произошедших в языковой ситуации Казахстана, дать оценку эффективности самой языковой политики как объективной основы сознательного воздействия на функциональное развитие государственного казахского языка, а также осуществить необходимые концептуально-терминологические уточнения внутри социолингвистической теории.

Исследование языковой ситуации в Казахстане продолжено в социолингвистическом справочнике «Языки Казахстана». В книге содержатся ответы на вопросы: Сколько и какие языки существуют в Казахстане? Каждому ли языку соответствует свой референтный народ? Используются ли эти языки в образовании, средствах массовой информации, центральных и местных административных органах? К каким генетическим и типологическим классам они относятся? Социолингвистический справочник представляет собой попытку как можно более полно ответить на эти и другие вопросы, продолжить работы по социолингвистическому описанию языков Казахстана, дефинированию

терминологического аппарата социолингвистики, созданию систематических учебных текстов. В книге учитывается факт существования в Казахстане различных языков, носители которых по объективным и субъективным причинам поселились и живут на его территории, поэтому по возможности в текст книги включены описания всех языков, независимо от их статуса, численности носителей, особенностей и объема выполняемых языком социальных функций, генетической и типологической принадлежности к тому или иному классу. Генетическая и типологическая инвентаризация, систематизация и описание языков Казахстана позволили распределить их по следующим группам: государственный язык, русский язык, экзогенные/эндогенные языки диаспор, иммигрантские языки.

Последние работы Э.Д.Сулейменовой посвящены проблеме языковой идентификации в условиях полиэтнического Казахстана. Именно в этом направлении ведутся исследования в рамках международного проекта, который выполняется учеными Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана, Узбекистана, Израиля и Финляндии «New language identity in transforming societies: Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan» (INTAS, 2005-2006).

Основным направлением прикладных исследований является создание учебников казахского и русского языков, отвечающих современным требованиям.

Э.Д.Сулейменовой издана и апробирована серия учебников, учебных и наглядных пособий, программ, наглядных пособий по обучению казахскому языку:

- Учебный комплекс «Қазақ тілі», включающий пять книг: «Тіл үстарту», «Анықтағыш», «Үнжария», «Бейнежазба» с видеокассетой, «Сұхбат» с двумя аудиокассетами. – Алматы: Жібек жолы, 1996, общим объемом 65,5 п.л. (соавт.: Д.Ақанова, Қ.Қадашева);

- «Қазақ тілі. Ресми қарым-қатынас, іс қағаздар тілі» – Алматы: Рауан, 2000. – 176 с. (соавт.: А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева);
- «Ресми іс қағаздары». – Алматы: Сөздік-Словарь, 2000; 2001; 2002; 2004. – 216 с. (соавт.: А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева);
- Учебный комплекс в двух книгах: 1. «Ресми-іскери қазақ тілі». Бірінші, екінші, үшінші деңгей = Официально-деловой казахский язык: первый, второй, третий уровень». – Алматы: Арман-ПВ, 2002. – 408 с. 2. «Ресми-іскери қазақ тілі». Грамматикалық түсініктеме. Грамматический справочник. – Алматы: Арман-ПВ, 2002. – 192 с. (соавт.: Д. Ақанова, А. Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева);
- «Практическая грамматика казахского языка» в комплекте с 18 таблицами «Қазақ тілі: өрнектер және кестелер». – Алматы: Арман-ПВ, 2003 – 234 с. + 18 большеформатных таблиц (соавт.: Д. Ақанова, А.Алдашева, Қ.Қадашева);
- «Практическая грамматика казахского языка» в комплекте с 18 таблицами «Қазақ тілі: өрнектер және кестелер». – Алматы: Арман-ПВ, 2004 – 234 с. + 18 таблиц А4 (соавт.: Д. Ақанова, А. Алдашева, Қ.Қадашева).

Особое место среди учебников по казахскому языку занимают две очереди мультимедийных модулей для Интернет, размещенных по адресу <http://www.cenasianet.org>. В создании модулей принимали участие проф. М. Лекич (ACTR/ACCELS – Американский совет по сотрудничеству в области образования, США), Д.Ақанова (Университет Чикаго), проф. Э.Д.Сулейменова (Казахский национальный университет им. аль-Фараби), проф. К.Қадашева (Казахская юридическая академия), проф. А.Алдашева (Алматинский университет им. Абая). Мультимедийный веб-курс казахского языка предназначен

для англоговорящих студентов, самостоятельно изучающих казахский язык на средне-продвинутом этапе. Первая очередь веб-курса казахского языка «Central Asian News Broadcasts» (1998-2000) состоит из трех модулей, каждый из которых представляет собой цикл уроков на основе аутентичных текстов официальных новостей, новостей культуры, сообщений о погоде и спорте. Вторая очередь веб-курса казахского языка "Windows on Central Asian Culture» (2000 -2003) состоит из восьми модулей, построенных на материале текстов документальных видеофильмов о прикладном искусстве, музыкальных инструментах, архитектурных памятниках, ювелирных изделиях, народных играх, обрядах и обычаях и др. С помощью мультимедийных ресурсов, которыми в полной мере обладает Интернет, можно более эффективно семантизировать учебный материал и развивать все виды речевой деятельности, значительно облегчая труд преподавателя и интенсифицируя самостоятельную работу студента. Модули казахского языка, содержащие оригинальные аутентичные тексты, видео, аудио и т.д., вместе со всем комплексом интерактивных упражнений и заданий создают увлекательное и удобное учебное пространство для изучающих казахский язык. Веб-курс казахского языка оценивается как достаточно успешный, поскольку количество обращений к его материалам и время работы с Модулями, по свидетельству ASTR/ACCELS, велико. Мотивационная ценность и перспективность культурологического подхода к изучению казахского языка чрезвычайно велики, что еще раз подтверждает необходимость создания новых мультимедийных курсов.

Создание учебников русского языка и литературного чтения для средней школы – это еще одна сфера деятельности проф. Э.Д.Сулейменовой, в которой успешно реализуется ее творческий потенциал.

Первым учебником была «Книга для чтения по русскому языку» для 6 класса казахской школы, написанная совместно с Р.Б.Нуртазиной. Этот учебник выдержал несколько изданий и был существенно переработан и обновлен в соответствии с новыми требованиями и реалиями жизни в виде учебно-методического комплекса, состоящего из учебника «Литературное чтение» (Алматы: Білім, 2003. – 240 с.); Хрестоматии (Алматы: Білім, 2003. – 224 с.) и методического руководства (Алматы: Білім, 2003. – 84 с.; соавт.: Р.Нуртазина, К.Уразаева).

Авторским коллективом под руководством проф. Э.Д.Сулейменовой создано два учебно-методических комплекса для общеобразовательной школы с русским языком обучения:

- «Русский язык»: учебник для 7 класса. – Алматы: Атамұра, 2000; 2003. – 256 с.; «Сборник диктантов и изложений». – Алматы: Атамұра, 2000; 2003. – 136 с.; «Методическое руководство». – Алматы: Атамұра, 2000; 2003. – 144 с. (соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева).
- «Русский язык»: учебник для 8 класса. – Алматы: Атамұра, 2004. – 352 с.; «Сборник диктантов и изложений». – Алматы: Издательство «Атамұра», 2003. – 216 с.; «Методическое руководство». – Алматы: Атамұра, 2003. – 192 с. (соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева).

В учебных комплексах нашли отражение современные способы подачи учебного материала, с учетом изменившихся форм проверки знаний учащихся на разных стадиях изучения грамматического материала были включены разнообразные тестовые задания, введены специальные рубрики «Учимся у классиков!», «Обратите внимание! От этого зависит культура вашей речи!»,

«Обратите внимание! От этого зависит ваша грамотность!»; продуманно представлены такие формы письменных работ, как сочинения по ключевым словам, сочинения-миниатюры, сочинения по картине; введена в учебнике для 7 и расширена в учебнике для 8 класса лексикографическая поддержка и т.д. Материалы повторения, как и работа над культурой письменной и устной речи, продуманно и дозированно были рассредоточены по всему содержанию учебников. Эффективность работы с помощью учебных комплексов определяется тем, насколько удачно учителю удастся сочетать классические и современные методы обучения русскому языку с предлагаемыми формами работы и ее содержанием с уровнем и особенностями подготовки класса.

Ряд работ Э.Д.Сулейменовой посвящен анализу состояния и перспектив языкознания в стране, особое место среди них принадлежит книге «Актуальные проблемы казахстанской лингвистики: 1991-2002» (Алматы: Арыс, 2001. – 84 с.). Насколько казахстанская лингвистика разделяет и осуществляет принципиальные исследовательские установки мировой лингвистики? Можно ли в пестроте разнообразных исследований частного порядка, основанных на различных по объему и характеру данных, определить наиболее яркие тенденции и значимые черты, присущие казахстанской лингвистике? Чтобы ответить на эти вопросы, Э.Д.Сулейменовой детально проанализирован доступный корпус работ разных жанров и объемов, список которых приводится в конце единственного и достаточно представительного аналитического описания современной казахстанской лингвистики.

Важной составляющей научно-организационной работы Э.Д.Сулейменовой и возглавляемой ею кафедры является организация конференций: начиная с 1999 г., ежегодно

весной проводятся традиционные «Ахановские чтения»; осмысление путей и тенденций развития лингвистики сказалось на подчеркнуто итоговом характере двух Международных форумов лингвистов – «Русский язык в социально-культурном пространстве XXI века» и «Психолингвистика и социолингвистика: состояние и перспективы». Всякий раз конференции по кругу поднимаемых проблем и общественному резонансу оказываются событиями особой общественно-культурной значимости в развитии идей гуманизации и демократизации общества, в обмене профессиональными знаниями между Западом и Востоком в области лингвистики и получают детальное освещение в СМИ.

Э.Д.Сулейменова – известный в республике и далеко за ее пределами лингвист-теоретик – выступала с научными докладами и сообщениями по проблемам общего и контрастивного языкознания на международных конгрессах, конференциях и симпозиумах, проходивших в Лиепая (Латвия 1987), Телави (Грузия 1984), Будапеште (Венгрия 1986, 2000), Регенсбурге (Германия 1994), Ювяскуле (Финляндия 1996), Вашингтоне (США 1994, 1997, 2001), Брюсселе (Бельгия 1998), Филадельфии (США 1998), Брин Маре (США 1999), Кипре (1999), Братиславе (Словакия 1999), Софии (Болгария 2000), Любляне (Словения 2003), Москве (Россия 1990, 1992, 1998, 2000, 2001 и др.), Бостоне (США 2003), Санкт-Петербурге (Россия 2002, 2003), Блумингтоне (США 2004) и др.

Проф. Э.Д.Сулейменова с большой отдачей и ответственностью работает в многочисленных профессиональных организациях: председатель УМС Министерства науки и образования РК по русскому языку и литературе (1994-1998); Президент «КазПРЯЛ» (с 1998, Алматы), член Президиума «МАПРЯЛ» (с 1999, Москва); член международного редакционного совета журнала «Русский язык за рубежом» (с 2001, Москва); эксперт

ИНТАС (1996-2001, Брюссель); член Общественного Совета Базовой организации по языкам и культуре государств-участников СНГ (с 2000, Москва); член научно-координационного совета по языкознанию при Институте языкознания НАН РК (2001-2004, Алматы); член Ученого совета ИНТАС (Member of the INTAS Council of Scientists), (с 2003, Брюссель) и др.

Э.Д.Сулейменовой получены следующие награды, стипендии и гранты:

- грант Фонда Сорос-Казахстан в рамках программы «Обновление гуманитарного образования» на издание учебного комплекса «Казахский язык. Қазақ тілі», состоящего из пяти учебников в комплекте с двумя аудиокассетами и одной видеокассетой (1996);
- грант ИНТАС (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NIS) за проект «The Lexicographical Description of Loanwords in Kazakh» (1996-1997);
- грант Фонда Сорос-Казахстан (1997) на издание двуязычного терминологического «Словаря по языкознанию. Тіл білімі сөздігі»;
- грант АСТR/АССЕLС по созданию одиннадцати обучающих модулей казахского языка для сети Интернет (<http://www.cenasianet.org>) (1998-2003);
- 2002 г. – нагрудный знак "За заслуги в развитии науки Республики Казахстан";
- 2001-2002 гг. – стипендиат Государственной научной стипендии для ученых и специалистов, внесших выдающийся вклад в развитие науки и техники;
- грант ИНТАС (International Association for the promotion of cooperation with scientists from NIS) за проект «New language identity in transforming societies: Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan» (2004-2006);

- 2004-2006 гг. – стипендиат Государственной научной стипендии для ученых и специалистов, внесших выдающийся вклад в развитие науки и техники;
- 2004 г. – действительный член Международной академии наук высшей школы (МАН ВШ);
- 2004 г. – Почетная грамота Республики Казахстан за заслуги перед государством, значительный вклад в социально-экономическое и культурное развитие страны, а также активную общественную деятельность.

Под научным руководством проф. Э.Д. Сулейменовой успешно защищены 9 докторских и 27 кандидатских диссертаций по теории языка, сравнительно-историческому, типологическому и сопоставительному языкознанию, в их числе докторская (PhD) диссертация У.Риверса «Factors Influencing Attitudes and Behaviors towards Language Use among Kazakhstan University-Level Students», защищенная в Филадельфии (США, 2003).

Элеонора Дюсеновна вместе с супругом – доктором технических наук, профессором Казахского национального технического университета им. К.И. Сатпаева Халелем Габбасовичем Акановым – вырастили дочь Дану и сына Айдана, в их семье подрастают внушки Мадина, Данэль и Жанна.

**Э.Д. Сүлейменованың
өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер**

**Литература о жизни и научных трудах
Э.Д. Сулейменовой**

1. Айтбайұлы Ө. «Тіл білімі сөздігі» туралы // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – 67-70 б.
2. Алдашева А. М. Оқулық көп болсын // Өрлеу. – Алматы, 1998. - №1. – 40-42 б.
3. Алдашева А. Тіл білімі сөздігі ұғымдық аппаратының емлелік және стильдік рәсімделуі // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – 80-83 б.
4. Аппартегі Ж. Тіл болашағы туралы пікірлесті // Қазақстанның ғылымы мен жоғары мектебі. – 2003. 1 қазан. – 3 б.
5. Болғанбаев Ә. Түркітанудағы үлкен жаңалық // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – 44-46 б.
6. Жүнісбек Ә. Зәру сөздік жайлы ойлар / Ә.Жүнісбек, Н.Уәли // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – 77-80 б.
7. Қадашева Қ. Ұстаз жайлы мөлтек сыр // Жизнь языка и язык в жизни. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – С.20-21.
8. Құрманбайұлы Ш. Керек-ақ екен! // Жас алаш. – 1997. – 8 шілде.

9. Мәмет С. Оқу кешені. Бес кітап, екі үнтаспа, бір бейнетаспадан тұрады // Егемен Қазақстан. –1997. - 8 қазан.
10. Нүркеева С.С. Оқу кешені «Қазақ тілі. Казахский язык» // Өрлеу. – Алматы, 1999. – №2. – 13-15 б.
11. Оразақынқызы Л. Бес кітап – бір мектеп // Ана тілі. – 1997. 6-8 мамыр (№19). – 7 б.
12. Резуанова Ф.Қ. Тіл үйренушіге таптырмайтын көмекші құрал // Сарыарқа самалы. – Алматы, 2003. – 22 мамыр (№56). – 2 б.
13. Сайрамбаев Т.С. Қазіргі қазақ тіліндегі синтаксистік терминдер // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – 71-77 б.
14. Сарыбаев Ш.Ш. Жаңа заман – жаңа тың сападағы оқулықтар // Жизнь языка и язык в жизни. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 423-425 б.
15. Серғалиев М.С. «Тіл білімі сөздігіндегі» грамматикалық және стилистикалық терминдер // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – 55-67 б.
16. Сүлейменова Элеонора Дүйсенқызы // Қазақ тілі. Энциклопедия. – Алматы, 1998. – 374 б.
17. Сүлейменова Элеонора Дүйсенқызы // Батырбеков М. Жоғары мектептің аса көрнекті ғалым-педагогтары. Қазақстан Республикасы = Выдающиеся ученые-педагоги высшей школы. – Алматы: «СаГа» баспасы, 2004. – 459-461 бб.

* * * * *

18. Амиди Е. К грамматике общественного договора [Электронный ресурс] // <http://www.arba.ru> (02.03.2004).
19. Березин Ф.М. [Рецензия] // РЖ. Социал. и гуманитар. науки: Зарубеж. лит. Сер. 6. Языкознание. – М., 1993. -

- №2. – С.47-49. Рец. на кн.: Сулейменова Э.Д. Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики. – Алма-Ата: Демеу, 1992. – 167 с.
20. X конгресс МАПРЯЛ // Русский язык за рубежом. – М., 2003. – №3. – С. 121.
21. Жаналина Л.К. Новое слово в лексикографии // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – С. 45-54.
22. Жаналина Л.К. Серьезный вклад в лексикографию // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 1999. – №2. – С.62-64.
23. Жаркынбекова Ш.К. Лингвистика – наука без границ // Қазақ университеті. – 2003. – 23 сент. – С.2.
24. Жизнь языка и язык в жизни. Э.Д.Сүлейменованың 60 жылдығына арналған мерейтой жинағы. = Юбилейный сборник, посвященный 60-летию Э.Д. Сулейменовой = Festschrift in honor of E.D. Suleimenova. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 460 с.
25. Жумабекова А.К. О терминологической эквивалентности в двуязычном словаре // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – С. 84-86.
26. Жунусова Ж.Н. Словарь по языкознанию // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері: дөңгелек стол материалдары. – Алматы, 2000. – С. 87-91.
27. Заварзина Л. Сквозь призму сравнения // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 1993. - №1. – С. 39-40. Рец. на кн.: Сулейменова Э.Д. Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики. – Алма-Ата: Демеу, 1992. – 168 с.
28. Кафедра общего языкознания: традиции и перспективы // Филология факультеті. Әуезов салған ұлы жол. Әл-

- Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіне 70 жыл. – Алматы, 2004. – С. 67-78.
29. Корнилова Т.Б. Современный учебно-методический комплекс по русскому языку: новый подход // Жизнь языка и язык в жизни. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – С. 356-365
 30. Мадиева Г Конференция МАПРЯЛ в Алматы // Русский язык за рубежом. – М., 2001. - №3. - С.117-119.
 31. Международная конференция «Будущее в преподавании мировых языков» и Президиум МАПРЯЛ. Апрель 2001 г., г.Вашингтон. // Русский язык за рубежом. – М., 2001. - №2. – С. 121.
 32. Мусабекова У.Е. Лингвистика – наука без границ / У.Е.Мусабекова, Ж.М.Уматова // Русский язык за рубежом. – М., 2004. – №1. – С.71.
 33. Новиков А.И. Смысл: семь дихотомических признаков // Теория и практика речевых исследований. – М., 1999. – С.132-144.
 34. Русский язык как язык межнационального общения в странах Содружества: международная научно-практическая конференция Межпарламентской Ассамблеи государств–участников Содружества Независимых Государств, 6 дек.2002 г. Краткий обзор // Вестник Межпарламентской Ассамблеи. – М., 2003. – №3(35). – С.96-116.
 35. Ставицкая Л. [Рецензия] // Вестн. КазНУ. Сер. филол. – 2004. – №4(76). – С.145-146. – Рец. на кн.: Сулейменова Э.Д. Словарь социолингвистических терминов / Э.Д.Сулейменова, Н.Ж.Шаймерденова. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 170 с.
 36. Сулейменова Элеонора Дюсеновна // Батырбеков М. Высшая школа Казахстана в лицах. Книга вторая. – Алматы: Рауан, 2000. – С. 520.
 37. Сулейменова Элеонора Дюсеновна // Батырбеков М. Жоғары мектептің аса көрнекті ғалым-педагогтары.

Қазақстан Республикасы = Выдающиеся ученые-педагоги высшей школы. – Алматы: Издательство «СаГа», 2004. – С. 461-463.

38. Сулейменова Элеонора Дюсеновна // Кто есть кто в казахстанской науке. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 1999. – С. 133.
39. Хасенов Е. Надежный инструмент языкового строительства // Страна и мир. – Алматы, 2003. – 26 дек.; Вестн. КазНУ. Сер. филол. – 2004. – №4 (76). – С.146-148.
40. Шаймерденова Н.Ж. [Рецензия] / Н.Ж.Шаймерденова, Г.Б.Мадиева // Вестн. КазНУ. Сер. филол. - 1997. №12. – С.151-152. - Рец. на кн.: Сулейменова Э.Д. Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики. – Алматы: Демей, 1996. – 207 с.
41. Шаймерденова Н.Ж. Non multa, sed multum // Жизнь языка и язык в жизни. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – С.8-19.
42. Щекунских В. Лингвистика – не черствый сухарь // Страна и мир. – Алматы, 2003. – 26 сент. – С. 5.

ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШІ ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

Шығармаларының жеке басылымдары Отдельные издания трудов

1. К проблеме определения языка как объекта лингвистики (историко-аналитическое исследование): автореф. дис. ... канд. филологических наук / МГПИИЯ им. М.Тореза. – М.: Изд-во МГПИИЯ им. М.Тореза, 1969. – 19 с.
2. К проблеме определения языка как объекта лингвистики (историко-аналитическое исследование): дис. ... канд. филологических наук / МГПИИЯ им. М.Тореза. – М., 1969. – 232 с.
3. Семантика языка и языковых единиц: методические комментарии и словарь терминов к курсу «Общее языкознание» / МВ и ССО КазССР. – Алма-Ата: КазГУ, 1985. – 21 с.
4. Методические указания для самостоятельной работы по курсу «Введение в языкознание» / МВ и ССО КазССР – Алма-Ата: КазГУ, 1986. – Ч.1. – 46 с.
5. Понятие смысла в современной лингвистике. – Алма-Ата: Мектеп, 1989. – 160 с.
6. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса казахской школы. – Алма-Ата: Рауан, 1990. – 256 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
7. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса уйгурской школы. – Алма-Ата: Рауан, 1990. – 256 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
8. Методическое руководство к «Книге для чтения по русскому языку. Для 6 класса казахской школы». – Алма-Ата: Рауан, 1990. – 87 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.

9. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса казахской школы. – Алма-Ата: Рауан, 1991. – 256 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
10. Разговорник для общения в сфере обслуживания. – Алма-Ата: Ана тілі, 1991. – 112 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
11. Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики. – Алма-Ата: Рауан, 1992. – 167 с.
12. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса казахской школы. – Алматы: Рауан, 1992. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
13. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса уйгурской школы. – Алматы: Рауан, 1992. – 256 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
14. Семантические параметры слова в интерлингвильном исследовании (теоретические и прикладные аспекты контрастивного анализа): автореф. дис. ... доктора филологических наук / МГУ им. М.В.Ломоносова. – М., 1992. – 31 с.
15. Семантические параметры слова в интерлингвильном исследовании (теоретические и прикладные аспекты контрастивного анализа): дис. ... доктора филологических наук / МГУ им. М.В.Ломоносова. – М., 1992. – 353 с.
16. Введение в контрастивную лингвистику: программа и методические указания. Для филологического факультета. – Алматы: Қазақ университеті, 1993. – 48 с. / Соавт.: А.К.Шаяхметова.
17. Введение в языкознание: типовая программа и методические указания для филологического факультета. – Алматы: РИК, 1993. – 32 с. / Соавт.: А.К.Шаяхметова.

18. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса казахской школы. – Алматы: Рауан, 1993. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
19. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса уйгурской школы. – Алматы: Рауан, 1993. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
20. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса казахской школы. – Алматы: Рауан, 1994. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
21. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса уйгурской школы. – Алматы: Рауан, 1994. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
22. Учебно-методическая разработка к самостоятельной работе студентов по курсу «Введение в языкознание». – Алматы: Изд-во КазГУ. 1994. – 33 с. / Соавт.: Н.Ж.Шаймерденова, А.К.Шаяхметова, Г.Б.Мадиева.
23. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса казахской школы. – Алматы: Рауан, 1995. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
24. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса уйгурской школы. – Алматы: Рауан, 1995. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
25. Анықтағыш. Қазақ тілі. Казахский язык: оқыту кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1996. – 360 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
26. Бейнежазба. Қазақ тілі. Казахский язык: оқыту кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1996. – 249 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
27. Сұхбат. Қазақ тілі. Казахский язык: оқыту кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1996. – 188 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
28. Тіл ұстарту. Қазақ тілі. Казахский язык: оқыту кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1996. – 278 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.

29. Үнжария. Қазақ тілі. Казахский язык: оқыту кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1996. – 175 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
30. Анықтағыш. Қазақ тілі. Казахский язык: оқу кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1997. – 2-ші басылым. – 360 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
31. Бейнежазба. Қазақ тілі. Казахский язык: оқу кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1997. – 2-ші басылым. – 249 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
32. Сұхбат. Қазақ тілі. Казахский язык: оқу кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1997. – 2-ші басылым. – 188 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
33. Тіл ұстарту. Қазақ тілі. Казахский язык: оқыту кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1997. – 2-ші басылым – 278 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
34. Үнжария. Қазақ тілі. Казахский язык: оқу кешені. – Алматы: Жібек жолы, 1997. – 2-ші басылым. – 175 б. / Бірлескен автор.: Қ.Қадашева, Д.Ақанова.
35. Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики. – 2-е изд. – Алматы: Демеев, 1996. – 208 с.
36. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса казахской школы. – Алматы: Рауан, 1997. – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
37. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса уйгурской школы. – Алматы: Рауан, 1997 – 240 с. / Соавт.: Р.Б.Нуртазина.
38. Концепция развития науки КазГУ им. аль-Фараби. – Алматы: Қазақ университеті, 1997. – 38 с. / Соавт.: З.А.Мансуров, Т.П.Мустафин, К.Н.Бурханов, А.А.Науменко.
39. Ресми қарым-қатынас. Қазақ тілі бағдарламасы = Программа для официально-делового общения. Для уровневого обучения на интенсивных курсах

- казахского языка. – Алматы, 1998. – 36 б. / А.Алдашева, З.Ахметжанова, К.Кадашевамен бірге.
40. Словарь по языкознанию = Тіл білімі сөздігі. Алматы: Ғылым, 1998. 540 б. / Соавт.: Н.Ж.Шаймерденова, Г.Б.Мадиева, Р.А.Авакова и др.
41. Жалпі тіл білімі: типтік бағдарлама. / М-во образования и науки РК; КазГУ им. аль-Фараби. – Алматы: Қазақ университеті, 2000. – 24 б. / Бірлескен автор: Р.А.Авакова.
42. Қазақ тілі. Ресми қарым-қатынас, іс қағаздар тілі. Мемлекеттік қызметшілер мен студенттерге арналған оқу құралы. – Алматы: Рауан, 2000. – 176 б. / Бірлескен автор.: А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева.
43. Ресми іс қағаздары. Мемлекеттік қызметшілерге арналған анықтамалық. – Астана, 2000. – 45 б. / Бірлескен автор.: А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева.
44. Тіл білімінің философиялық негіздері: типтік бағдарлама / М-во образования и науки РК; КазГУ им. аль-Фараби. – Алматы: Қазақ университеті, 2000. – 16 б. / Бірлескен автор: Р.А.Авакова.
45. Общее языкознание: типовая программа. / М-во образования и науки РК; КазГУ им. аль-Фараби. – Алматы: Қазақ университеті, 2000. – 25 с.
46. Русский язык. Пробный учебник для 7 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2000. – 224 с. / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
47. Философские проблемы языкознания: Типовая программа. / М-во образования и науки РК; КазГУ им. аль-Фараби. – Алматы: Қазақ университеті, 2000. – 13 с.
48. Актуальные проблемы казахстанской лингвистики: 1991-2001: материалы к докладу на междунар. конф. МАПРЯЛ "Русский язык в социально-культурном пространстве XXI века", г. Алматы, 10-12 сент. 2001 г. – Алматы: Арыс, 2001. – 84 с.

49. Книга для чтения по русскому языку для 6 класса общеобразовательных школ с казахским языком обучения. – Алматы: Мектеп, 2001. – 240 с. / Соавт. Р.Б.Нуртазина.
50. Ресми іс қағаздары: Мемлекеттік қызметкерлерге арналған анықтамалық. – Алматы: Сөздік-словарь, 2000; 2001; 2002; 2004. – 216 с. / Бірлескен автор: А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева.
51. Русский язык: методическое руководство для учителей 7 класса общеобразовательной школы. Пробный вариант. – Алматы: Атамұра, 2002. – 112 с. / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
52. Словарь социолингвистических терминов. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 168 с. / Соавт.: Н.Ж.Шаймерденова.
53. Ресми–іскери қазақ тілі. Оқулық кешені: 1-ші –3-ші деңгей. = Официально-деловой казахский язык: Первый – третий уровень. – Алматы: Арман-ПВ, 2002. – 408 с. / Бірлескен автор: Д.Ақанова, А.Алдашева, З.Ахметжанова, Қ.Қадашева.
54. Ресми–іскери қазақ тілі. Оқулық кешені: Грамматикалық түсініктеме. = Официально-деловой казахский язык: Грамматический справочник. – Алматы: Арман-ПВ, 2002. – 192 с. / Бірлескен автор: Д.Ақанова, А. Алдашева, З. Ахметжанова, Қ.Қадашева.
55. Қазақ тілі. Өрнектер және кестелер. В комплекте с «Практической грамматикой казахского языка». 18 большеформатных таблиц. – Алматы: Арман-ПВ, 2003. – 234 с. / Бірлескен автор: Д.Ақанова, А.Алдашева, Қ.Қадашева.
56. Литературное чтение: методическое руководство для учителей 6 класса казахской школы. – Алматы: Білім, 2003. – 84 с. / Соавт.: Р.Нуртазина, К.Уразаева.
57. Литературное чтение: учебник для 6 класса общеобразовательной школы с казахским языком

- обучения. – Алматы: Білім, 2003. – 240 с. / Соавт.: Р.Нуртазина, К.Уразаева.
58. Литературное чтение: хрестоматия для 6 класса общеобразовательной школы с казахским языком обучения. – Алматы: Білім, 2003. – 224 с. / Соавт.: Р.Нуртазина, К.Уразаева.
59. Практическая грамматика казахского языка. В комплекте с 18 большеформатными таблицами «Қазақ тілі. Өрнектер және кестелер». – Алматы: Арман-ПВ, 2003. – 234 с. / Бірлескен автор: Д.Ақанова, А.Алдашева, Қ.Қадашева.
60. Русский язык: методическое руководство для учителей 7 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2003. – 144 с. / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
61. Русский язык: сборник диктантов и текстов для изложений: для учителей 7 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2003. – 136 с. / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
62. Русский язык: учебник для 7 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2003. – 256 с. / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
63. Қазақ тілі. Өрнектер және кестелер. В комплекте с «Практической грамматикой казахского языка». 18 таблиц формата А4. – Алматы: Арман-ПВ, 2004.– 234 с. / Бірлескен автор: Д.Ақанова, А.Алдашева, Қ.Қадашева.
64. Түркі тілдері: хрестоматия-оқулық. – Түркістан: ХҚТУ, 2004. – 382 б. / Бірлескен автор: А.Алдашева, Р.Авакова.
65. Практическая грамматика казахского языка. В комплекте с 18 таблицами формата А4 «Қазақ тілі. Өрнектер және кестелер». – Алматы: Арман-ПВ, 2004. – 234 с. / Бірлескен автор: Д.Ақанова, А.Алдашева, Қ.Қадашева.

66. Русский язык: методическое руководство для учителей 8 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2004. – 192 с. / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
67. Русский язык: сборник диктантов и текстов для изложений: для учителей 8 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2004. – 216 с. / Соавт: О.Б.Алтынбекова, Г.Б. Мадиева.
68. Русский язык: учебник для 8 класса общеобразовательной школы. – Алматы: Атамұра, 2004. – 352 с., илл. / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
69. Языковая ситуация и языковое планирование в Казахстане. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 343 с. / Соавт. Ж.С.Смагулова.

*Жинақтар мен мерзімді баспасөз беттерінде
жарияланған еңбектері*

*Труды, опубликованные в сборниках и
периодической печати*

1968

70. К истории определения языка в русском языкознании // Тезисы докладов конференции молодых научных работников по вопросам лингвистики и методики преподавания иностранных языков. – М.: МГПИИЯ, 1968. – С.207-210.
71. Развитие определений языка в русском языкознании XIX-XX вв. // Ученые записки МГПИИЯ им. М.Тореза. – М., 1968. – Т.51. – С.201-219.

1970

72. К вопросу об определении языка как объекта лингвистики // Ученые записки МГПИИЯ им. М.Тореза. – М., 1970. – Т.55. – С.127-131.

1973

73. Болғар тілі // Қазақ совет энциклопедиясы. – Алматы, 1973. – 2 т. – 393 б.
74. Обнорский Сергей Петрович // Қазақ совет энциклопедиясы. – Алматы, 1973. – 8 т. – 430 б.
75. Орыс алфавиті // Қазақ совет энциклопедиясы. – Алматы, 1973. – 8 т. – 588-589 б.
76. Орыс тілі // Қазақ совет энциклопедиясы. – Алматы, 1973. – 8 т. – 598 б.

77. Разграничение фонетики и фонологии в процессе преподавания // Материалы III учебно-методической конференции профессорско-преподавательского состава КазГУ – Алма-Ата, 1973. – С.111-114.

1974

78. Вопросы теории морфемного анализа // Рус. яз. в каз. школе. – 1974. – №3. – С.31-37
79. К морфемному анализу слова в языках различных структур: русском и казахском // Материалы IV учебно-методической конференции профессорско-преподавательского состава, посвященной 40-летию университета. – Алма-Ата, 1974. – С.155.
80. К проблеме комплексного изучения лингвистических категорий // Материалы конференции молодых ученых КазГУ – Алма-Ата, 1974. – С.251-252.

1978

81. Из опыта применения программированного обучения и контроля при изучении курса «Введение в языкознание» // Рус. яз. в каз. шк. – 1978. – №4. – С.51-57

1982

82. Лингвистические критерии разграничения значения и смысла // Актуальные проблемы советского языкознания и литературоведения: материалы международной конференции. – Телави (Грузия), 1982. – С.164-165.
83. О метаязыке семантики в общелингвистических курсах // Республиканская научно-практическая конференция

по совершенствованию преподавания русского языка. –
Алма-Ата, 1984. – С.87-88.

84. Проблема взаимоотношения языка и мышления в свете марксистско-ленинской теории о языке // Материалы межвузовской научно-теоретической конференции ученых г. Алма-Аты. – Алма-Ата, 1982. – С.157-158 / Соавт.: В.В.Чернова.

1985

85. О семантической неопределенности высказывания // Тезисы научно-теоретической конференции, посвященной 50-летию КазГУ им. С.М. Кирова. – Алма-Ата, 1985. – С.89.
86. [Рецензия] // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 1985. – №11. – С.63-64. - Рец. на кн.: Энциклопедический словарь юного филолога. – М.: Педагогика, 1984. – 352 с.
- 87 Соотношение идентифицирующей лексической номинации и структуры высказывания // Исследования по стилистике художественной речи. – Алма-Ата: КазГУ, 1985. – С.138-153.

1986

88. В интересах взаимопонимания и сотрудничества: [С VI конгресса МАПРЯЛ] // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 1986. – №11. – С. 61-64.
89. Коммуникативный аспект языковой номинации // VI конгресс МАПРЯЛ «Научные традиции и новые направления в преподавании русского языка и литературы»: Секция 2. Современная лингвистическая теория и ее применение в практике обучения русскому языку: сб. тезисов. – Будапешт (Венгрия), 1986. – С.176-177

1988

90. Коммуникативный аспект номинативных решений (на материале русской речи билингов-казахов) // Русский язык в Казахстане и проблемы казахско-русского двуязычия: тез. I респ. конф. 7-8 апреля 1988 г. – Алма-Ата: Наука, 1988. – С.185-186.
91. Онтологический статус языка и гуманитаризация науки // Литературоведение и языкознание как средство гуманитарного воспитания учащихся и студентов: материалы науч. конф. – Лиепая (Латвия), 1988. – С.97.
92. Текст: тема, денотат и смысл // Взаимодействие грамматики и стилистики текста. – Алма-Ата, 1988. – С.65-69.

1989

93. О контрастивной лингвистике и концепции национально-русского двуязычия // Актуальные проблемы национально-русского двуязычия в учебном процессе педвузов Казахстана: тез. межвуз. науч.-практ. конф. 16-18 мая 1989 г. – Алма-Ата, 1989. – Ч.4. – С.34-35.
94. Предмет контрастивной лингвистики и концепция национально-русского двуязычия // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 1989. – №7. – С.15-22.
95. Речевой этикет: аспекты взаимодействия при билингвизме // Национальные языки в советском обществе и проблемы двуязычия: тез. Всесоюз. конф. - М., 1989. - С.111-112.

1990

96. Аспекты обновления концепции национально-русского двуязычия // Языковая политика в Казахстане и пути ее

- реализации: тез. науч.-практ. конф. – Алма-Ата, 1990. – С.66.
- 97 Когнитивный аспект взаимодействия при билингвизме // Семантика в сопоставлении языков: тез. научного совещания. – М., 1990. – С.135-136.
98. Контрастивная лингвистика и "типологический паспорт" языка // Актуальные проблемы сравнительной типологии и методики обучения иностранным языкам в свете развития современных процессов национального и интернационального (Памяти проф. В.Д. Аракина). – Ош, 1990. – С.38.
99. Контрастивный анализ и проблема языкового дефицита // Актуальные проблемы сравнительной типологии и методики обучения иностранным языкам в свете развития современных процессов национального и интернационального (Памяти проф. В.Д. Аракина). – Ош, 1990. – С.39 / Соавт.: О.Б.Алтынбекова.
100. Национально-культурная специфика и проблемы двуязычия // Перестройка и художественная культура. – Алма-Ата, 1990. – С.96-107
101. О модели коммуникативного акта при билингвизме // VII конгресс МАПРЯЛ «Русский язык и литература в общении языков мира»: Секция 3. Лингвистическое описание русского языка в учебных целях. – М., 1990. Т.1. – С.232.
102. О номинативных единицах языка и их лингвометодическом потенциале // Русский язык за рубежом. – М., 1990. – №1. – С.63-66.
103. Русский речевой этикет в условиях русско-казахского двуязычия // VII конгресс МАПРЯЛ «Русский язык и литература в общении языков мира: проблемы функционирования и преподавания»: доклады и сообщения. – М., 1990. – С.43. / Соавт.: Н.Б.Нуртазина.

1991

104. О метаязыке контрастивной лингвистики // Проблемы национально-русского двуязычия: тез. межресп. науч.-метод. конф. – Караганда, 1991. – С.21-22 / Соавт.: О.Б.Алтынбекова.
105. Языковая компетенция студентов-билинггов в сфере категории рода // Проблемы национально-русского двуязычия: тез. межресп. науч.-метод. конф. – Караганда, 1991. – С.212-213 / Соавт.: О.Б.Алтынбекова.

1994

106. Контрастивная лингвистика как интегральная синхронно-сопоставительная учебная дисциплина // VIII конгресс МАПРЯЛ «Русский язык в современном диалоге культур». – Регенсбург (Германия), 1994. – С.10.
107. Понятие смысла: от аль-Фараби к современной лингвистической теории // Аль-Фараби и духовное наследие: материалы междунар. науч.-теорет. конф. "Аль-Фараби в истории науки и культуры народов Востока". – Алматы, 1994. – С. 138-139.

1995

108. Құнарлы тілдің қадірін қазақ білмес, жат білер // Ана тілі. – 1995. – 22 маусым. – 4 б. / Бірлескен автор: Қ. Қадашева.
109. Славянская письменность на земле Казахстана: выступление на респ. конф. с докладом «Письмо как опредмеченная мысль» // Рус. яз. в каз. шк. – 1995. – №7-8. – С.36.

1996

110. Приоритеты и реальность языковой политики в Казахстане // Язык, культура и образование: статус русского языка в странах мира: материалы междунар. конф. МАПРЯЛ. – Филадельфия (США), 1996. – С.16.
111. Linguistics situation in the Republik of Kazakstan // 11-th World Congress of Applied Linguistics: Applied Linguistics Across Dischiplines. – Jyvaskyla (Финляндия), 1996. – P.3.

1997

112. Картина мира и знание двух языков // Проблемы зіставноп семантики: материалы междунар. научн. конф. – Киев, 1997 – С.13-16.
113. Метаязык лингвистики и опыт составления двуязычного русско-казахского словаря по языкознанию // Вестн. КазГУ Сер. филол. – 1997. – №7. – С.87-91 / Соавт.: Г.Б.Мадиева.
114. Парадокс Лабова-Соссюра методология современной лингвистики // Проблемы теоретического языкознания: история и современность: тез. докл. конф. – Алматы, 1997. – С.18-19.
115. Русско-казахский словарь по языкознанию и проблема описания метаязыка лингвистики // Теория и практика русистики в мировом контексте: материалы международной конференции, посвященной 30-летию МАПРЯЛ. – М., 1997. – С.294.
116. Языковая ситуация в Казахстане // Язык, культура и образование: статус русского языка в странах мира. – Вашингтон-Москва, 1997. – С.113-121.

1998

117. Қазақ тіліндегі шетел сөздердің лексикографиялық өңдеу мәселесі // Тіл біліміндегі өзекті мәселелер: республикалық конференция материалдары. – Алматы, 1998. – 45-48 бб. / Бірлескен автор: Г.Б.Мәдиева, Р.А.Авакова, Д.Х.Ақанова.
118. [Рецензия] // ҚазҰУ хабаршысы. Филол. сер. – 1998. – №25. – 134-135 б. – Кітапқа сын: Смағұлова Г Мағыналас фразеологизмдердің ұлттық-мәдени аспектілері. – Алматы: Ғылым, 1998. – 195 б. / Бірлескен автор: Р.А.Авакова.
119. Двухязычная лексикография: опыт словаря // Мир языка: материалы республиканской конференции, посвященной памяти М.М.Копыленко. – Алматы, 1998. – С.211-215.
120. Несколько эпистемологических замечаний о языке и интроспекции // Вестн. КазГУ Сер. филол. – 1998. – №18. – С.80-84.
121. Новые информационные технологии в университетском образовании // Компьютеризация образования: проблемы и перспективы: материалы респ. конф. 26-28 мая 1998 г. – Алматы: Қазақ университеті, 1998. – С.207 / Соавт.: М.К.Орунханов, У.А.Тукеев.
122. Парадокс Лабова-Соссюра и методология социолингвистики // Проблемы теоретического и прикладного языкознания: труды науч. конф. – Алматы: КазГУМЯ, 1998. – С.149-156.

1999

123. Аударматанудағы алымды еңбек // ҚазМУ хабаршысы. Филол. сер. – 1999. – №28. – 133-134 б. Кітапқа сын: Алдашова А. Аударматану:

- лингвистикалық және лингвомәдени мәселелер. – Алматы: Арыс, 1998. – 214 б. / Бірлескен автор: Р.А.Авакова.
124. Түркітану ғылымының жарық жұлдызы // ҚазМУ хабаршысы. Филол. сер. – 1999. – №30. – 5-8 бб. / Бірлескен автор.: Р.А.Авакова, С.Б.Қоянбекова.
125. Тіл ұстарту // Өрлеу. – Алматы, 1999. – № 2. – 16-21 б. / Бірлескен автор.: Д.Ақанова, Қ.Қадашева.
126. Фонетикалық тамшылар // Өрлеу. – Алматы, 1999. – №2. – 44 б. / Бірлескен автор.: Д.Ақанова, Қ.Қадашева.
127. О маркированности иноязычных слов в казахском языке // Материалы международной конференции «Учиш аппаратлар мониторинги». – Тошкент, 2000. – С.75-76.
128. Оценка качества лекций, семинарских и практических занятий, руководства выпускными работами и магистерскими диссертациями и форм контроля // Вестн. КазГУ Сер. филол. – 1999. – №27. – С.19-22.
129. Семантические преобразования во взаимодействующих языках // IX конгресс МАПРЯЛ «Русский язык, литература и культура на рубеже веков». – Братислава (Словакия), 1999. – Т.1. – С.167-168.
130. Kazakh Language: Module 1, 1999 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, K.Kadasheva, D.Akanova.
131. Lexicographic description of Loan-words in the Kazakh Language // Modern Linguistics and Methods of Foreign Language Teaching: international conference. – Samarkand, 1999. – P.234-236 / D.Akanova, R.Avakova, G.Madieva.
132. Lexicographic description of loanwords in Kazakh language // Uluslar Arasi Sozluk Bilimi Sempozyumu, 20-

21 May, Cyprus. – 1999. – P. 24-33 / R.Avakova, G.Madieva, D.Akanova.

2000

133. Қазақ тілі лексикалық қорындағы шетел сөздері // ҚазМУ хабаршысы. Филол. сер. – 2000. – №37. – 112-113 бб. / Бірлескен автор: Г.Б. Мәдиева, Р.А.Авакова.
134. Кафедра общего языкознания: традиции и перспективы // Вестн. КазГУ Сер. филол. – 2000. – №37. – С.4-11.
135. О маркированности иноязычных слов в казахском языке // Международная научная конференция: тезисы докладов. – Ташкент, 2000. – С. 75. / Соавт.: Д.Аканова, Р.Авакова, Г.Мадиева.
136. О Словаре по языкознанию // Қостілді терминологиялық сөздіктерді құрастыру принциптері мен әдістері = Принципы и методы лексикографического описания двуязычных терминологических словарей: материалы круглого стола. – Алматы, 2000. – С.75-76.
137. Kazakh Language: Module 2, 2000 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, K.Kadasheva, D.Akanova.
138. Kazakh Language: Module 3, 2000 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, K.Kadasheva, D.Akanova.

2001

139. Әдебиет – ұлттың төлқұжаты // Қазақ университеті. – Алматы, 2001. – № 6, маусым. – 4 б.
140. Жүздікке енген тіл // Зерде. – Алматы, 2001. – №12. – 16-17 б.

141. Мамандығың мақтанышың болса // Зерде. – Алматы, 2001. – №12. – 2-3 бб.
142. Актуальные проблемы казахстанской лингвистики: 1991-2001 // Русский язык в социально-культурном пространстве XXI века: тез. докл. и сообщ. междунар. конф. МАПРЯЛ. – Алматы, 2001. – С.5-6.
143. Государственная программа функционирования и развития языков на 2001-2010 гг. в Республике Казахстан // Актуальные проблемы взаимодействия языков и культур государств-участников СНГ: междунар. симпозиум. – М., 2001. – С.32.
144. Казахский и русский языки: основы контрастивной лингвистики // Тилнинг аксиологик механизмлари ва матн эмоционаллиги: конф. баёни туплами. – Тошкент, 2001. – С.89-90.
145. Метаязык социолингвистики: проблемы дефинирования // Язык и общество на пороге нового тысячелетия: итоги и перспективы = Language and Society on the Threshold of the new Millenium. Results and Prospects: тез. докл. междунар. конф., г. Москва, 23-25 окт. 2001 г. – М., 2001. – С.319.
146. Модули казахского языка в сети Интернет: проблемы и перспективы // Summit Conference on the Future Language Learning. – Washington (USA), 2001. – P.16.
147. О казахстанской лингвистике: к десятилетию независимости Казахстана // Вестн. КазНУ Сер. филол. – 2001. – №16 (50). – С.19-29.
148. Разработка модулей казахского языка для сети Интернет // Философские, экономические и научно-методические проблемы развития и интеграции национальных систем высшего образования: материалы междунар. науч.-практ. конф., 15-17 авг.

2001 г. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – С.126-127.

149. Филолог вносит лепту в развитие культуры народа: приглашение // Қазақ университеті. – 2001, №6, маусым. – С.4.
150. Kazakh Language: Module 4, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / Coartor: M.Lekic, A. Aldasheva, D.Akanova.

2002

151. Сөз қадірі – өз қадірің // Қазақ университеті. – 2002. – 15 қаңтар. – 7 б.
152. Большой академический казахско-русский словарь: [Рецензия] // Тіл таным = Языкознание. – Алматы. – 2002. – №3 (7). – С.127-131; Лексикография и перевод на рубеже веков: материалы респ. науч.-метод. семинара, 15-16 мая 2002 г. – Алматы, 2002. – С.16-20.
153. Государственный язык: статусное и корпусное планирование // Мир языка и деловое общение: материалы междунар. науч.-практ. конф. – Алматы, 2002. – С.124-131.
154. Казахский и русский языки – коммуникативные партнеры // Вестн. КазНУ Сер. филол. – 2002. – №10 (61). – С.183-186.
155. Казахский язык и Интернет // Язык, перевод и современные технологии обучения языкам: материалы междунар. науч.-практ. конф., 24-25 янв. 2002 г. – Алматы, 2002. – С.5-6.
156. Литературное чтение. У1 класс. // Учебные программы средней общеобразовательной школы «Русская литература в казахской школе» (У–1Х классы). – Алматы: Білім, 2002. – С.8-10. / Соавт.: Р.Нуртазина.

157. Новая языковая политика и функционирование русского языка в Казахстане // Русский язык как язык межнационального общения в странах Содружества: материалы междунар. конф. Межпарламентской Ассамблеи государств-участников Содружества Независимых государств. – СПб, 2002. – С.16.
158. Русская речь (5-7 классы) // Қазақстан Республикасы жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары. – Алматы, 2002 – С. 52-70. / Соавт.: Г.А.Бадамбаева, Л.К.Жаналина, К.У.Кунакова, К.Л.Кабдолова, М.М.Хавайдарова.
159. «Словарь по социолингвистике»: проблемы метаязыка // Казахстанская филология: проблемы и перспективы: материалы междунар. конф., г. Алматы, 6-8 мая 2002 г. – Алматы, 2002. – С. 227-229.
160. Kazakh Language: Module 5, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, A.Aldasheva, D.Akanova.
161. Kazakh Language: Module 6, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, A.Aldasheva, D.Akanova.
162. Kazakh Language: Module 7, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, A.Aldasheva, D.Akanova.
163. Kazakh Language: Module 8, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, A.Aldasheva, D.Akanova.
164. Kazakh Language: Module 9, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, A.Aldasheva, D.Akanova.
165. Kazakh Language: Module 10, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, A.Aldasheva, D.Akanova.

166. Kazakh Language: Module 11, 2001 [Electronic resource] // <http://www.cenasianet.org> / M.Lekic, A.Aldasheva, D.Akanova.
167. Kazakh Language and the new Language Policy in the 1990s // The Turks. Turkiye Dergisi. Yeni Turkiye Publications. – Ankara, 2002. – Bd. 6. – S.182-189 / D.Akanova.
168. Kazak dili ve 1990 lardaki Yeni Dil Politikasi // Turkler. Yeni Turkiye Yayinlari. Cilt 19. Turkiye Dergisi. – Ankara, 2002. – S.183-186 / D.Akanova.

2003

169. Жалпы тіл білімі: типтік бағдарлама // Пәндердің типтік бағдарламалары. – Алматы: Қазақ университеті. – 2003. - 113-127 б. / Бірлескен автор: Р.А.Авакова.
170. Социоллингвистика: типтік бағдарлама // Пәндердің типтік бағдарламалары. – Алматы: Қазақ университеті. –14-19 б. / Бірлескен автор: Н.Ж.Шәймерденова, Р.А.Авакова.
171. Тіл біліміне кіріспе: типтік бағдарлама // Пәндердің типтік бағдарламалары. – Алматы: Қазақ университеті. – 96-105 б. Бірлескен автор: А.Х.Азаматова, Р.А.Авакова.
172. Введение в языкознание: типовая программа // Типовые программы дисциплин. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – С. 26-39 / Соавт.: А.Х.Азаматова.
173. Возрождение и витальность языка в свете политики языкового Ренессанса в Казахстане // Психоллингвистика и социоллингвистика: состояние и перспективы: материалы междунар. конф. – Алматы, 2003. – С.23-27.
174. Из опыта создания учебников нового поколения // Учебник третьего тысячелетия: создание, издание, распространение: материалы III междунар. науч.-практ.

- конф., 5-7 июня 2003 г., г. Алматы. – Алматы, 2003. – С.126-132.
175. История лингвистических учений: типовая программа // Типовые программы дисциплин. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – С.374-380.
176. Мультимедийный веб-курс казахского языка как иностранного // Современные тенденции развития информационных технологий в области высшего образования: междунар. сборник науч. статей. – Алматы, 2003. – С.244-256.
177. О статусе русского языка в Казахстане // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 2003. – №1. – С.7-8.
178. Общее языкознание: типовая программа // Типовые программы дисциплин. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – С. 131-138.
179. Политика языкового ренессанса в Казахстане: к теории возрождения и витальности языка // Вестн. КазНУ Сер. филол. – 2003. – №4(66). – С.144-150.
180. Примерное планирование учебного материала III-IV четверти // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 2003. – №4. – С.47-55 / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
181. Психоллингвистика: типовая программа // Типовые программы дисциплин. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – С. 168-174. / Соавт.: Н.Ж.Шаймерденова.
182. Русский язык для 5-7 классов общеобразовательной школы с русским языком обучения // Программы. – Алматы, 2003. – С.19-23 / Соавт.: О.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
183. Русский язык и новая языковая политика в Казахстане (1991-2001) // *Studia slavica. Kazakhstan: Доклады казахстанской делегации на XIII Международном съезде славистов.* г.Любляна, 15-21 авг. 2003 г. – Алматы, 2003. – Вып.1. – С.3-34 / Соавт.: Д.Аканова.

184. Русский язык и новая языковая политика в Казахстане (1991-2001) // 13. Mednarodni slavisticni kongres. Ljubljana, 15-21 avgusta 2003 // Zbornik povzetkov. 1. Del. Jezikoslovje. – Ljubljana, 2003. – С. 109-110 / Соавт.: Д.Аканова.
185. Содержание и структура учебника // Рус. яз. и лит. в каз. шк. – 2003. – №3. – С.37-39 / Соавт.: О.Б.Алтынбекова, Г.Б.Мадиева.
186. Социоллингвистика: типовая программа. // Типовые программы дисциплин. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – С. 175-179. / Соавт.: Н.Ж.Шаймерденова.
187. Функционирование русского языка в Казахстане в условиях новой языковой политике // Культура русской речи в Кыргызстане: материалы региональной науч.-практ. конф. 26-27 июня 2003 г., г. Бишкек. – Бишкек, 2003. – С.152-153.
188. Языковая ситуация и политика языкового Ренессанса в Казахстане // Қарашанырақ. – Алматы: Атамұра, 2003. – С.233-251.

2004

189. Казахский язык в Интернете // Вестн. КазНУ. Сер.филол. – 2004. – №6(78). – С.55-60.
190. Мультимедийный веб-курс казахского языка как иностранного // Информационные технологии в высшем образовании. = Information Technologies in Higher Education. – Алматы, 2004. – Т. 1. – №1. – С.75-81.
191. Новая языковая политика в Казахстане (1991-2001) и взаимодействие казахского и русского языков // Полилог: ежегодник. – М., 2004. – №2. – С.99-126 / Соавт.: Д. Аканова.

192. Очерк политики языкового Ренессанса в Казахстане // Вестн. КазНУ Сер. филол. – 2004. – №4(76). – С.29-33.
193. Проблемы функционирования казахского и русского языков в регулируемых сферах общения // Диалог языков и культур СНГ в XXI веке: материалы междунар. конф. Межпарламентской Ассамблеи СНГ и базовой организации по языку и культуре. – М., 2004. – С.96-112.

**Э.Д. Сүлейменованың редакциясымен
шыққан еңбектер**

**Труды, изданные под редакцией
Э.Д.Сулейменовой**

1. Языковая политика в Казахстане (1921-1990 годы): сборник документов / Научн. ред. Э.Д.Сулейменова; сост.: М.К.Айбасова, Р.К.Имажанова, Г.Т.Исахан [и др.]. – Алматы: Қазақ университеті, 1997. – 325 с.
2. Словарь по языкознанию. Тіл білімі сөздігі / Отв.ред. Э.Д.Сулейменова; сост.: Э.Д.Сулейменова, Н.Ж.Шаймерденова, Г.Б.Мадиева [и др.]. – Алматы: Ғылым, 1998. – 544 с.
3. Өрлеу: ғылыми-әдістемелік журнал / редкол.: Э.Д.Сүлейменова, З.Қ.Ахметжанова, Қ.Қадашева [және т.б.] – Алматы, 1999. – №1. – 54 с.
4. Өрлеу: ғылыми-әдістемелік журнал / редкол.: Э.Д.Сүлейменова, З.Қ.Ахметжанова, Қ.Қадашева [және т.б.] – Алматы, 1999. – №2. – 52 с.
5. ҚазМУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазГУ Серия филологическая. N9(43) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2000. – 191 б.
6. ҚазМУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазГУ. Серия филологическая. N1(44) Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 167 б.
7. ҚазМУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестн. КазГУ. Серия филологическая. N12(46) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали,

- Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы, 2001. – 182 б.
8. ҚазМУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазГУ. Серия филологическая. N14(48) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 227 с.
 9. ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестн. КазНУ Серия филологическая. N15(49) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 139 б.
 10. ҚазМУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазГУ. Серия филологическая. N17(47) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 161 б.
 11. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2001. – №2. – 120 с.
 12. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2001. - №3. – 120 с.
 13. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2001. - №4. – 120 с.
 14. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2002. – №4. – 128 с.
 15. ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазНУ Серия филологическая. N2(53) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 183 б.

16. ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазНУ Серия филологическая. N3(54) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 233 б.
17. ҚазҰУ хабаршы. Филология сериясы = Вестник КазНУ Серия филологическая. N3(55) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 214 б.
18. ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазНУ Серия филологическая. N7(58) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 283 б.
19. ҚАЗҰУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазНУ. Серия филологическая. N18(52) / Э.Д.Сүлейменова (ғылыми ред.), З.Ф.Бисенғали, Р.С.Зуева, Қ.Қ.Алпысбаев [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 195 б.
20. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2002. – №1. – 128 с.
21. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2002. – №2. – 128 с.
22. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2002. – №3. – 128 с.
23. Бюллетень КазПРЯЛ: информационный журнал / Общественное объединение преподавателей русского языка и литературы Республики Казахстан «КазПРЯЛ»; Главн. ред. Э.Д.Сулейменова. – Алматы, 2003. – №1. – 29 с.

24. Бюллетень КазПРЯЛ: информационный журнал / Общественное объединение преподавателей русского языка и литературы Республики Казахстан «КазПРЯЛ»; Главн. ред. Э.Д.Сулейменова. – Алматы, 2003. – №2. – 34с.
25. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2003. – №1. – 128 с.
26. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2003. – №2. – 128 с.
27. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2003. – №3. – 120 с.
28. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2003. – №4. – 120 с.
29. Бюллетень КазПРЯЛ: информационный журнал / Общественное объединение преподавателей русского языка и литературы Республики Казахстан «КазПРЯЛ»; Главн. ред. Э.Д.Сулейменова. – Алматы, 2004. – №3. – 29 с.
30. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2004. – №1. – 128 с.
31. Русский язык за рубежом: учебно-методический журнал МАПРЯЛ / Редкол.: Э.Д.Сулейменова [и др.]. – М., 2004. – №2. – 128 с.

**Э.Д. Сүлейменованың ғылыми жетекшілігімен
дайындалған диссертациялар**

**Диссертации, выполненные
под научным руководством Э.Д. Сулейменовой**

***Докторлық диссертациялар
Докторские диссертации***

1. Шаймерденова Н.Ж. Проблема экспликации семантики и лексикографические дефиниции языковых единиц. – Алматы, 1998.
2. Сабитова З.К. Категория определенности /неопределенности предложения (сравнительно-историческое исследование). – Алматы, 1999.
3. Екшембеева Л.В. Языковые модули и овладение языком. – Алматы, 2000.
4. Қадашева Қ. Жаңаша жаңартып оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері: өзгетілді дәрісханалардағы қазақ тілі. – Алматы, 2001.
5. Еримбетова А.М. Сходство и различие: языковые формы выражения компаративных отношений. – Алматы, 2002.
6. Нуршаихова Ж. А. Теория алгоритмизированного синтаксиса. – Алматы, 2002.
7. William P. Rivers (Уильям П. Риверс) Factors Influencing Attitudes and Behaviors towards Language Use among Kazakhstani University-Level Students. – Phyladelphia, (USA) 2003.
8. Мурзалина Б.К. Коммуникативная природа интонации в сопоставительном освещении. – Алматы, 2003.

9. Жаркынбекова Ш.К. Языковая концептуализация цвета в казахском и русском языках. – Алматы, 2004.

Кандидаттық диссертациялар

Кандидатские диссертации

1. Алтынбекова О.Б. Грамматическая категория рода в русской речи билингов-казахов. – М., 1989.
2. Шаяхметова А.К. Способы передачи метакоммуникативных особенностей речи казахов-билингвов. – М., 1991.
3. Касымова Д.Ж. Функционирования уйгурского языка и формы его существования (социолингвистическое исследование районов компактного проживания уйгуров в Казахстане. – Алматы, 1995.
4. Аманбаева Г.Ю. Опыт когнитивного анализа асимметричности языкового знака. – Алматы, 1997.
5. Есимжанова М.Р. Межъязыковые фразеологические соответствия (на материале английского, русского и казахского языков). – Алматы, 1998.
6. Мурзагалиева М.К. Контрастивно-прагматический анализ речевых актов похвалы в русском и казахском языках. – Алматы, 1998.
7. Бекбергенова А.К. Агглютинация как параметр типологии изолирующих языков. – Алматы, 1999.
8. Винницкая И.М. Психолингвистический анализ усвоения глагольных форм (на материале детской речи). – Алматы, 1999.
9. Жуламанова И.Г. Коммуникативно-семантические группы в разноструктурных языках. – Алматы, 1999.

10. Курьшжанова А.А. Лингвистическое обеспечение компьютерных программ по казахскому языку. – Алматы, 1999.
11. Сон С.Ю. Социолингвистический анализ функционирования коре мар и русского языка в корейской диаспоре Казахстана. – Алматы, 1999.
12. Шайкенова Л.М. Функционально-семантическое описание ментальных перформативов. – Алматы. – 1999.
13. Жубанова А.А. Общелингвистическая концепция Х.К.Жубанова. – Алматы, 2000.
14. Мырзахметова Т.Ш. Семиотический и функционально-прагматический анализ многоточия. – Алматы, 2000.
15. Пак Н.С. Контрастивный анализ соматических глаголов (*verba anatomica*) в русском и английском языках. – Алматы, 2000.
16. Пшенина Т.Е. Дискурсное описание языковой личности Катулла. – Алматы, 2000.
17. Азаматова А. Х. Греко-латинская основа интернационализации дипломатической терминологии. – Алматы, 2001.
18. Сансызбаева С.К. Метафоры-фривенталии в сфере «животное – человек» (на материале русского и казахского языков). – Алматы, 2001.
19. Сулейменова З.Е. Семантическая структура глаголов со значением «радоваться» (на материале русского, немецкого и английского языков). – Алматы, 2001.
20. Утебалиева Г.Е. Стратегическая компетенция во втором языке. – Алматы, 2001.

21. Досмухамбетова Г.А. Функционирование казахского и русского языков в микросоциальной общности. – Алматы, 2002.
22. Карменов Н.Ф. Лексика-семантикалық байланыс түрлері (қазақ және араб тілдеріндегі дене мүше атаулары бойынша). – Алматы, 2002.
23. Тасыбаева Г.М. Семантическая категория пола животных: проблема супплетивности. – Алматы, 2003.
24. Амренова Р.С. Коннотативно-культурные доминанты этнонимов *казах* и *русский*. – Алматы, 2004.
25. Смагулова Ж.С. Языковое планирование: типология и модели. – Алматы, 2004.
26. Сулькарнаева А.Р. Отсоматическая вторичная номинация в технической терминологии (на материале английского и русского языков). – Алматы, 2004.
27. Қарағойшиева Д.А. Етістіктердің семантикалық және синтаксистік валенттілігі (*кесу* – *schneiden* материалдары бойынша). – Алматы, 2005.

Бірлесіп жазған авторлардың есім көрсеткіші

Именной указатель соавторов

Авакова Р.А.	40, 41, 44, 64, 117, 118, 123, 124, 131, 132, 133, 135, 169, 170, 171
Азаматова А.Х.	171, 172
Аканова Д.Х.	25-34, 53, 54, 55, 59, 63, 65, 117, 125, 126, 130, 131, 132, 135, 137, 138, 150, 160-166, 167, 168, 183, 184, 191
Алдашева А.М.	39, 42, 43, 50, 53, 54, 55, 59, 63, 64, 65, 150, 160-166
Алтынбекова О.Б.	46, 51, 60, 61, 62, 66, 67, 68, 99, 104, 105, 180, 182, 185
Ахметжанова З.К.	39, 42, 43, 50, 53, 54
Бадамбаева Г.А.	158
Бурханов К.Н.	38
Жаналина Л.К.	158
Кабдолова К.Л.	158
Кунакова К.У	158
Қадашева Қ.	25-34, 39, 42, 43, 50, 53, 54, 55, 59, 63, 65, 08, 125, 126, 130, 137, 138
Қоянбекова С.Б.	124
Лекич М.	130, 137, 138, 150, 160-166
Мадиева. Г.Б.	22, 40, 46, 51, 60, 61, 62, 66, 67, 68, 113, 117, 131, 132, 133, 135, 180, 182, 185
Мансуров З.А.	38
Мустафин Т.П.	38
Науменко А.А.	38
Нуртазина Р.Б.	6, 7,8, 9, 10, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 36, 37, 49, 56, 57, 58, 103, 156
Орунханов М.К.	121
Смагулова Ж.С.	69
Тукеев У.А.	121
Уразаева К.	56, 57, 58
Чернова В.В.	84
Хавайдарова М.М.	158
Шаймерденова Н.Ж.	22, 40, 52, 170, 181, 186
Шаяхметова А.К.	16, 17, 22

МАЗМУНЫ

Алғы сөз	7
Профессор Э.Д. Сүлейменованың өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері	8
Э.Д. Сүлейменованың ғылыми, педагогикалық және қоғамдық қызметі туралы қысқаша очерк.....	14
Э.Д. Сүлейменованың өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер	45
Еңбектерінің хронологиялық көрсеткіші Шығармаларының жеке басылымдары	50
Жинақтар мен мерзімді баспасөз беттерінде жарияланған еңбектері	58
Э.Д. Сүлейменованың редакциясымен шыққан еңбектер	75
Э.Д. Сүлейменованың ғылыми жетекшілігімен дайындалған диссертациялар	80
Бірлесіп жазған авторлардың есім көрсеткіші	83

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	7
Основные даты жизни и деятельности профессора Э.Д. Сулейменовой.....	11
Краткий очерк научной, педагогической и общественной деятельности Э.Д. Сулейменовой	29
Литература о жизни и научных трудах Э.Д. Сулейменовой	45
Хронологический указатель трудов Отдельные издания трудов.....	50
Труды, опубликованные в сборниках и периодической печати	58
Труды, изданные под редакцией Э.Д. Сулейменовой	75
Диссертации, выполненные под научным руководством Э.Д. Сулейменовой	80
Именной указатель соавторов.....	83

СУЛЕЙМЕНОВА ЭЛЕОНОРА ДЮСЕНОВНА

Библиографический указатель

Выпускающие редакторы В.Н.Сейткулова, Г.Т.Кенжебекова

ИБ № 3065

Подписано в печать 28.03.05. Формат 60x84 1/16. Бумага офсетная.

Печать RISO. Объем 5,375 п.л. Тираж 200 экз. Заказ № 3211

Издательство «Қазақ университеті» Казахского национального университета
им. аль-Фараби. 050038, г. Алматы, пр. аль-Фараби, 71, КазНУ.

Отпечатано в типографии издательства «Қазақ университеті».